

lets over zamenloop van misdrijven

<https://hdl.handle.net/1874/295091>

IV

3

IETS OVER
ZAMENLOOP VAN MISDRIJVEN.

Pro Gradu Doctoratus

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

Faint, illegible text below the header.

Faint, illegible text in the middle section of the page.

Faint, illegible text, possibly a signature or name.

Faint, illegible text in the lower middle section of the page.

Faint, illegible text near the bottom of the page.

SPECIMEN HISTORICO-IURIDICUM INAUGURALE

EXHIBENS

NONNULLAS DE CONCURSU DELICTORUM ANIMADVERSIONES,

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

CHRISTOPHORI HENRICI DIDERICI BUYS BALLOT,

IN FACULTATE MATH. ET PHIL. NAT. PROF. ORD.

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS JURIDICAE DECRETO,

Pro Gradu Doctoratus

SUMMISQUE

IN JURE ROMANO ET HODIERNO HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

PUBLICO ET SOLEMNI EXAMINI SUBMITTIT

JOANNES LUBLINK WEDDIK,

Amselodamensis.

A. D. XVII M. MARTII, A. MDCCCLXIV, HORA I.

Trajecti ad Rhenum,

APUD W. F. DANNENFELSER.

MDCCCLXIV.

CHRISTOPHER BENTLEY BULLOCK

Author

NOVELS BY CHRISTOPHER BULLOCK

Vol. 1

THE BULLOCKS OF BULLOCK

IN THREE VOLUMES

CHRISTOPHER BENTLEY BULLOCK

Author

Vol. 2

THE BULLOCKS OF BULLOCK

Vol. 3

CHRISTOPHER BENTLEY BULLOCK

Pro Drama Doctoratus

Author

IN THREE VOLUMES

THE BULLOCKS OF BULLOCK

IN THREE VOLUMES

CHRISTOPHER BENTLEY BULLOCK

—JOHNES LUBERUS WEDDIE

Author

A. D. 1710

Printed at the University of Cambridge

and W. F. LUBERUS

Cambridge

IETS OVER
ZAMENLOOP VAN MISDRIJVEN,

DOOR

J. LUBLINK WEDDIK.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN

den Graad van Doctor in de Rechten

AAN DE HOOGESCHOOL TE UTRECHT,

17 MAART 1864.

UTRECHT,
W. F. DANNENFELSER.

MDCCLXIV.

1850

WAMENLOOP VAN NISDELIJCK

J. COULINK WEDDIE

ACADEMISCH PROEFSCRIJFT

het stand van de letter in de

1850

W. F. DANKVORDE

1850

AAN MIJNEN OOM

A. L. WEDDIK.

ALL MINNEN COM

A. L. WEDDLE

VOORREDE.

Eene uitvoerige en volledige behandeling van het onderwerp, dat ik mij tot proefschrift koos, verwachtte men hier niet. Het was zeker niet zoo geheel van moeilijkheden ontbloot, dan dat men eene grondige wetenschap daarvan zou kunnen vorderen van hem, die ter verkrijging van den doctoralen graad het voorbeeld van velen volgen en ook eene academische proeve schrijven wilde.

Alvorens over te gaan tot de bewerking van mijn onderwerp, wil ik daarop wijzen, dat eene meer uitgebreide behandeling van het voortgezet misdrijf, waarvan men in het laatste gedeelte van dit proefschrift gesproken vindt, voor onze Wetgeving, de grenzen, die ik mij hier gesteld heb, zou hebben overschreden en men de ontwikkeling van dat begrip bij onze duitsche naburen, gedurende

meer dan de helft dezer eeuw, dus meer als eene toegift beschouwe.

Bij het verlaten dezer academie is het mij eene aangename plicht, U allen, Hooggeleerde Heeren, mijnen dank te betuigen voor het onderwijs van U genoten.

Dien dank breng ik U in het bijzonder toe, hooggeschatte Promotor, G. W. VREEDE, die mij niet alleen met uwen boekenschat, maar vooral met de uw zoo eigen hartelijkheid en bekende bereidvaardigheid bij het schrijven dezer proeve hebt bijgestaan.

BEGRIIP, BENAMING EN VERDEELING. ¹⁾

Er is zamenloop van misdrijven (*concurfus delictorum*) aanwezig, wanneer iemand zich schuldig heeft gemaakt aan twee of meerdere feiten, door de wet met straf bedreigd, zonder dat hij nog voor een daarvan veroordeeld is op het oogenblik dat hij het andere bedreven heeft. Hieruit volgt dat er geen zamenloop bestaat, wanneer een enkel misdrijf met meerdere verzwarende omstandigheden (door de wet als zoodanig aangeduid) bedreven is, want deze vormen geen afzonderlijke misdrijven, maar integendeel *met* het misdrijf smelten zij te zamen *tot* een en hetzelfde misdrijf²⁾.

Heeft er eene veroordeeling plaats gehad en pleegt de dader op nieuw misdrijven, dan is er in 't algemeen herhaald misdrijf (*Relapsus in delictum*); ik zeg *in 't al-*

¹⁾ Zie Wetb. van Strafvordering Art. 207. Voor het Rom. Regt zie men F. C. v. Savigny, *Vermischte Schriften*, 4er Band, *Berlin* 1850, bladz. 76.

²⁾ Als voorbeelden zie men de Artt. 351, 381, 437, C. Pénal.

gemeen, want de criminalisten spreken van *Herhaling v. misdrijf*, *Recidive* of *Rückfall* ¹⁾, en verstaan daaronder dan het plegen van *hetzelfde* of ten minste van een gelijksoortig misdrijf; terwijl *Hervallen in misdrijf* (*Wiederholung*, *Reiteratio*) het begaan van een nieuw misdrijf van *welken aard ook*, beteekent.

Het *delictum reiteratum* geeft dus grond tot samenloop, indien de onderscheidene misdrijven plaats vonden vóór de veroordeeling, het kan aanleiding geven tot herhaling, indien eenige er van vóór, eenige na de veroordeeling gepleegd werden ²⁾.

Anderen stellen weér *crime réitéré* of *répété* gelijk met *réchute*, d. i. wanneer door *verschillende handelingen* meermalen dezelfde strafwet overtreden wordt ³⁾. Hoe het zij, de terminologie is vrij onzeker en de bedoeling

1) M. M. von Baumhauer, *Themis*, 1846 bladz. 388 sqq. „Over het hervallen in en het herhalen van misdrijf.” Herhalen van misdrijf is daar *réitération*, *délit réitéré*, *Wiederholung*, *Wiederholtes Verbrechen*; hervallen in misdrijf *récidive*, *Rückfall*. Het eerste staat tot het laatste als het *genus* tot de *species*.

2) A. J. van Deinse, *De Algem. Beginselen v. Strafrecht* enz., bladz. 409; Mittermaier ad Feuerbach, *Lehrbuch*, § 132, spreekt van eigentlicher u. uneigentlicher Rückfall; v. Hoorebeke, *De la Récidive dans ses rapports avec la réforme pénitentiaire*, Gand, 1846; Dr. W. Rein, *Das Criminalrecht der Römer von Romulus bis auf Justinianus*, Leipzig 1844, bladz. 235.

3) Zie *Révision du C. P. en Belge (Rapporteur Haus)* in de *Observations générales*, § 1, bladz. 45, en het *Rapport der Belgische Commissie (Rapporteur Roussel)* bladz. 27.

in de wetgevingen verschillende. Onder de middelen om Rückfall te voorkomen noemt Mittermaier terecht een goede inrigting van gevangnissen ¹⁾, eene afschaffing van ontcerende straffen, die den ontslagene moreel blijven onderdrukken en eindelijk doeltreffende beschermgenootschappen voor ontslagen misdadigers ²⁾. De Staat geeft anders zelf tot Rückfall aanleiding.

Wanneer de fransche wetgever bij Récidive ³⁾ de hoop op rehabilitatie geheel wegneemt ⁴⁾, laat zich dit zeker niet regtvaardigen, indien men bedenkt, dat de dader bijv. bij misdrijven in hartstogt begaan niet altijd in het weder plegen van een misdrijf juist een hooger trap van verdorvenheid bereikt moet hebben en gevaarlijker voor de maatschappij is geworden.

De reden nu, dat zamenloop niet met Récidive op ééne lijn mag gesteld worden is het gebrek aan waarschuwing. Tusschen de eerste en tweede overtreding bestaat niet die band, die de Récidive kenmerkt en die de strafbaarheid als 't ware *zámgesteld* maakt ⁵⁾.

¹⁾ Mittermaier, *Aufsätze in Hitzig's Annalen*, 5 Heft. bladz. 165 en 13 Heft. bladz. 218.

²⁾ Mitt. ad Feuerb., *Lehrb.* § 132a.

³⁾ Art. 56 sqq.; cf. Sander, *Betrachtungen über die Concurrenz der Verbrechen* in het *Archiv des Crim. Rechts*, 1836, bladz. 386.

⁴⁾ v. Héorebeke, *De la Récidive*, bladz. 120 sqq.

⁵⁾ Trébutien, *Cours Élémentaire de droit criminel*, Tom. 1, Paris 1854, bladz. 312.

Bérenger, *de la Répression pénale*, II, 175.

Buiten Concurrentz spreken de Duitschers nog van *Zusammenkunft* ¹⁾, *Zusammenbreffen* ²⁾, *Zusammenfließende* en *Gehäufte Verbrechen* ³⁾.

De zamenloop van misdrijven nu heeft plaats I^o) Wanneer door *éne* en dezelfde handeling meerdere misdrijven gepleegd worden, die weêr *gelijksortig* ⁴⁾ of *ongelijksortig* ⁵⁾ kunnen zijn, door welken tweeledigen zamenloop men dan den zoogenaamden *concursum delictorum idealis seu formalis* bedoelt ⁶⁾.

II°) Wanneer door *onderscheidene* handelingen *meerdere* misdrijven worden gepleegd, die weêr *gelijksortig* (her-

1) Kleinschrod, *Systematische Entwicklung der Grundbegriffe und Grundwahrheiten des peinlichen Rechts nach der Natur der Sache und der positiven Gesetzgebung*, 3er Theil, bladz. 202.

2) Wächter, *Lehrbuch des Römisch-Teutschen Strafrechts*, 1er Theil, bladz. 246.

3) Grolman, *Grundsätze der Criminal-Wissenschaft*, bladz. 123 en 124.

4) *Concursum homogeneum*, bijv. vergiftiging van meerdere personen door een vergif, dat men eigenlijk voor een bepaald persoon had bestemd.

5) *Concursum heterogeneum*, bijv. indien kindermoord gepaard gaat met verduistering van burgerlijken staat en overtreding op het stuk van begraven.

6) Zie b.v. in de *Mémoires de M. Gisquet*, Tome IV, bladz. 23, den aanslag in 1835 van Fieschi op Louis Philippe, waar door het helsche werktuig doodelijk gewond werden de maarschalk Mortier, de generaal La Chasse de Verigny, de kolonel Raffel, de luitkol. Rieussec, de graaf Vilatte alsmede dertien andere slagtoffers vielen, waaronder de generaal Colbert.

Bérenger, *de la Répression pénale*, II, bladz. 117—122.

haaldelijk stelen) of *ongelijksoortig* (eerst diefstal dan verwonding) kunnen zijn: Hier heeft men den zoogenaamden *concursum delictorum materialis*.

Bij de duitsche criminalisten vinden wij geenszins eenheid van benaming en verdeeling.

Kleinschrod ¹⁾ onderscheidt vier gevallen: 1°) eene handeling bevat meerdere misdrijven; 2°) eene en dezelfde handeling wordt op verschillende voorwerpen herhaald; 3°) dezelfde handeling wordt tegen hetzelfde voorwerp herhaald; 4°) de dader begaat meerdere misdrijven van verschillende aard.

Henke begint eerst te zeggen, welke gevallen *niet* tot *conc. del.* behooren ²⁾ en verdeelt den *conc.* behalve in *homogeneous* en *heterogeneous* nog in *successivus* en *simultaneus* ³⁾. Hij dringt er bij *materialis concursus* vooral op aan, dat men bedenke, dat aan de verschillende misdrijven ook verschillende „*absichten*” of „*causalitäten*” ten grondslag liggen ⁴⁾.

Grolman noemt den *idealis of formalis concursus* dien der *zusammenfließende*, den *realis of materialis concursus* dien der *zusammentreffende* Verbrechen. Bij den *concursum materialis* kunnen de meerdere misdrijven weêr van verschillende aard zijn (*Gehäufte Verbrechen, cumulata*) of uit

¹⁾ Kleinschrod, *Syst. Entw.*, III, bladz. 202 en 203.

²⁾ Henke, *Handbuch des Criminalrechts*, I, bladz. 611.

³⁾ *Ibidem* bladz. 615—617.

⁴⁾ Zie Osenbruggen, *Abhandlungen aus dem Deutschen Strafrecht*, 1er Band, bladz. 12—13.

meerdere *Wiederholungen* van dezelfde strafbare handeling (*Wiederholte Verbrechen, repetita*) bestaan ¹⁾.

Al die uitdrukkingen (*objectivus* vroeger voor *heterogeneous*, *subjectivus* vroeger voor *homogeneous*, *delicta cumalata, repetita* enz.) zijn m. i. te onbestemd, dan dat zij juist en naauwkeurig zouden uitdrukken, wat er werkelijk mede bedoeld werd, en moeten dus wel tot verwarring aanleiding geven. Het is veeleer zaak, om niet kunsttermen te scheppen, waar 't niet noodzakelijk is ²⁾.

Dat hetzelfde vooral ook voor de benamingen *idealis*, *formalis*, *materialis*, *realis concursus* kan gelden, leert ons Sander ³⁾.

Benaming en verdeeling van een *zelfstandig* begrip gelijk dat van *zamenloop* is, moet op dit begrip zelf terugslaan en niet op de *gevallen* waarmede men dit begrip nog moet verklaren; moet zij op *meerdere* misdrijven slaan, dan is bijv. de benaming bij Grolman wanneer hij alleen van *Häufung* spreekt bij ongelijksoortige misdrijven reeds daarom onjuist, omdat men ook *gelijkheden* kan „*häufen*” en men bij het denkbeeld van *Häufung* zich eigenlijk meer iets dergelijks voor den geest haalt. Evenmin kan men hem toegeven, dat de benaming „*wiederholt*” uit-

¹⁾ Grolman, *Grunds. der Crim. Wiss.*, bladz. 123, 124.

²⁾ Zie ook Wächter, o. c., bladz. 247.

³⁾ Sander, *Arch. des Crim. Rechts*, 1836. IX. bladz. 278 sqq. Zie ook v. Savigny, *Diss. Inaug. De Concursu delictorum formalis*, bladz. 78.

sluitend het begrip van gelijkheid van misdrijf zou uitdrukken. Van hem toch, die zich aan overtreding van *verschillende* strafwetten schuldig maakte, kan men immers zeer wel zeggen dat ook hij „*wiederholt*” te werk ging.

Wat de terminologie van Wächter aangaat, deze is zeker naauwkeuriger, daar bij hem ¹⁾ gelijktijdige (*simultaneus*) en ongelijktijdige (*successivus*) concursus wordt onderscheiden, want het begrip van *tijd* staat met het plegen van het misdrijf in naauwen zamenhang. Maar door de onderscheidende verdeling van *gelijktijdig* en *ongelijktijdig* aan te nemen worden wij toch ook al weêr niet geheel bevredigd, daar het bij concursus delictorum minder de vraag is: „*Wanneer* is de daad geschied?” dan wel: „*Welke* daad, en *hoe dikwijls* werd zij gepleegd ²⁾?”

Terwijl ik de onderscheidingen van andere criminalisten met stilzwijgen voorbijga ³⁾, meen ik tot het besluit te

¹⁾ Wächter, o. c. bladz. 246 en Marezoll, *Das gemeine deutsche Criminalrecht als Grundlage der neueren deutschen Strafgesetzgebungen*, bladz. 195 en 196.

²⁾ Over de uitdrukkingen: concursus *homogeneus* en *heterogeneus*; *subjective* en *objective*; *gleichartige* en *ungleichartige* Concurrenz, zie Sander, *Archiv. d. Crim. Rechts*, 1836, bladz. 267, 270, 271; Over het aanbevelenswaardige eener verdeling in *gleichhaltige* en *ungleichhaltige*, *einthätliche* en *mehrhätliche* Concurrenz, bladz. 268, 272, 278.

³⁾ John, *Ueber Continuation u. Conc.*, bladz. 109—111.

Mittermaier ad Feuerbach, *Lehrb.*, bladz. 217, 218.

Köstlin, *Neue Revision der Grundbegriffe des Criminalrechts*, bladz. 875—879, die bij gelijktijdigen concursus onderscheidt: A) Die

mogen komen, dat men bij eene te maken verdeeling bij concursus uiterst behoedzaam te werk moet gaan. Alleen een gepreciseerd juridisch taalgebruik zal hier tot zekere en bruikbare begrippen ¹⁾ en beginselen kunnen leiden. Eene verdeeling, als die door Sander wordt voorgestaan, onderscheidt zich door hare eenvoudigheid boven die van anderen ²⁾. Eene juiste verdeeling van *concursum* oefent daarbij een heilzamen invloed uit tot eene *regtvaardige* toepassing der straf, daar men dan toch beter de verschillende strafbaarheid zal kunnen beoordeelen.

Handlung ist eine in sich einfache (b.v. stuprum, verwonding, brandstichting) a) Sie involvirt nur *eine* Willensrichtung, b) Sie involvirt *verschiedene* Willensrichtungen; B) Die Handlung ist in mehrere momenten zerlegbar enz.

¹⁾ Over de *bruikbaarheid* der strafwetboeken zie men Osenbruggen, *Abhandlungen aus dem deutschen Strafrecht*, 1er Band, bladz. 131.

²⁾ Onder *gleichhaltige C.* verstaat hij de overtreding van meerdere „*gleichen* Strafgesetze” (waartoe dus de *objective concursus* en het *delictum repetitum* kunnen gebragt worden), onder *ungleichhaltige C.* die van meerdere „*ungleichen* Strafgesetze” (waaronder *subjective concursus*, *delicta cumulata* te verstaan zijn). Door de combinatie dezer twee begrippen met die van *einheitliche* en *mehrheitliche Concurrenz* verkrijgt men dan formules, waaronder alle misdrijven kunnen teruggebragt worden, bladz. 282, 283, 389, 390.

Voor ik tot eene historische behandeling overga, wil ik eerst wat betreft de toepassing der straf bij zamenloop van misdrijven, kortelijk wijzen op de verschillende beginselen die men hier kan volgen. Men onderscheidt:

A) Het *Opeenstapelingsbeginsel* ¹⁾, wanneer de straffen van alle zamenlopende misdrijven gezamenlijk toegepast worden, waar dus een *Quot delicta, tot poenae* geldt.

B) Het *Strafverhoogingsbeginsel* ²⁾, wanneer alleen de straf van één der misdrijven en wel van het *zwaarste* wordt opgelegd, terwijl de andere daarmede tevens geboet worden, zoodat men hier van een *Poena maior absorbet minorem* pleegt te spreken, en

C) Het *Strafverzwaringsbeginsel* ³⁾, wanneer eene straf tusschen die voor het zwaarste misdrijf en de vereenigde straffen voor *alle* misdrijven in gelegen, toepassing vindt.

¹⁾ Men noemt dit evenzeer *Cumulatie*-beginsel; *Cumulationsprincip*.

²⁾ Bij de Duitschers *Verhüszungsprincip*. Cf. Krug, *Ueber die Concurrenz der Verbrechen nach gemeinen und Sächsischen Rechte*, bladz. 4.

³⁾ Deze benaming zal ik gemakshalve in het vervolg blijven gebruiken, ofschoon zij eigenlijk slechts *gedeeltelijk* het begrip uitdrakt. Tegenover het *strafverhoogingsbeginsel* is zij juist gekozen; tegenover het *opeenstapelingsbeginsel* daarentegen zou men eerder van een *verzachttingsbeginsel* moeten spreken; zie ook Henke, *Handb. des Crim. u. Crimpol.*, 1° Deel, bladz. 626; Mittermaier ad Feuerb., *Lehrb.*, bladz. 216, Note IV, spreekt van een *Strafschärfungs- oder System der stellvertretenden und ausgleichenden Strafhäufung*.

Het *Opeenstapelingsbeginsel* zien wij reeds in het Romeinsche Regt gehuldigd in de L. 2 D. de priv. del (47. 1) ¹⁾ en L. 7 § 5 de accusationibus (48. 2) ²⁾. Uit een oogpunt van stipte regtvaardigheid en vooral van het standpunt waarop de regter staat, schijnt men bijna wel geen ander beginsel te kunnen huldigen ³⁾ en van daar wordt het dan ook, zelfs van het standpunt waarop de wetgever zich plaatst, als *regel* door vele criminalisten omhelsd ⁴⁾. Te regt is er reeds door Savigny op gewezen ⁵⁾ dat quoad poenarum finem ook bij *concursum idealis* elke overtreding afzonderlijk moet gestraft worden. Wat den *dader zelven* betreft, meent hij hier denzelfden regel te moeten volgen, want bijv. de *geweldpleger* zal alligt met des te meer kracht en lust zich tot het uiten van *beledigingen* laten vervoeren, zoodat men ook hier niets van

¹⁾ Nunquam plura delicta concurrentia faciunt, ut ullius impunitas detur: neque enim delictum ob aliud delictum minuit poenam.

²⁾ Cum sacrilegium admissum esset in aliqua provincia, deinde in alia minus crimen: Divus Pius Pontio Proculo rescripsit, postquam cognoverit de crimine in sua provincia admissio, ut reum in eam provinciam remitteret, ubi sacrilegium admisit.

³⁾ Krug, l. c., bladz. 5.

⁴⁾ Zie echter over Carmignani, den verdediger van het strafverhoogingsbeginsel, Mittermaier ad Feuerbach, § 131, bladz. 126; v. Hoorebeke, *De la Récidive*, over *niet cumulatire*, bladz. 209; Bertauld, *Cours de Code Pénal, explication théorique et pratique des dispositions préliminaires et des deux premiers livres du C. P.*, bladz. 316, 318.

⁵⁾ Savigny, *Diss. de conc. del. formali*, bladz. 84.

de dubbele straf mag laten vallen. M. i. moge hierin veel waarheid liggen, wanneer het de beledigingen waren die de dader *oorspronkelijk voornam*, zoodat men hier deze noodzakelijk moet straffen, maar zoodra dit niet zeker het geval is moet men alleen de zwaarste straf opleggen, waardoor het doel der straf volkomen bereikt wordt ¹⁾.

Wat de consequente toepassing van het *opeenstapelingsbeginsel* betreft, komen wij echter reeds spoedig in botsing met ons menschelijk gevoel, met juristische onmogelijkheid en met de regtvaardigheid zelve.

De tijden zijn Goddank voorbij, waarin men op de meest uitgezocht barbaarsche wijze de misdadigers door cumulatie van straf tot den laatsten ademtogt toe afmartelde. Van de willekeur, die toen in de strafregtspleging heerschte, wil ik een paar merkwaardige voorbeelden bijbrengen. Het eerste vindt men bij Pothier, dien Boitard ²⁾ aanhaalt; het andere bij Trébu-

¹⁾ Zie ook Kleinschrod, *Syst. Entw.*, III. bladz. 204, die zegt: er is in de daad slechts *éene* handeling aanwezig, waardoor de strafwet overtreden wordt, slechts *één en dezelfde* dolus en al zijn ook meerdere wetten geschonden, toch schendt de misdadiger ze allen op *hetzelfde tijdstip* en met *denzelfden dolus*; verder Grolman, *Grundsätze*, § 121 a, bladz. 124, 125, wanneer de regel *Quot delicta tot poenae* bij conc. ideal. eene uitzondering moet ondergaan.

²⁾ Boitard, *Leçons sur les Codes Pénal et d'Instruction Criminelle*, Introduction, p. 4: Zware misdaden werden niet alleen met den dood, maar bovendien met *geeseling* en het *nuur* gestraft, indien de regters zulks verlangden; dan weér cumuleerde men deze twee

tien ¹⁾). Niet ten onregte roept deze laatste hier uit: „.... et il est difficile de se faire à l'idée qu'un siècle ne nous

straffen en wierp den misdadiger, na hem gegeeseld te hebben, terwijl hij nog leefde in het vuur. „*Quelquefois on gémine les pains. Il y a quelques années, la cour condamna un parricide de ce pays-ci à être roué et ensuite jeté au feu tout vivant. On joint quelquefois à la peine de mort celle de faire amende honorable, d'avoir le poing coupé ou la langue percée. On ordonne aussi assez souvent que celui qui est condamné à mort sera préalablement appliqué à la question pour avoir par lui la révélation de ses complices.*” — Zie verder Pothier, *Procédure Criminelle*, Sect. V, Art. 2, § 6.

¹⁾ Trébutien, *Cours Élémentaire de Droit Criminel*, Tome I. Introd. bladz. 55, 56, waar behalve van het geval van „question avec ou sans réserve de preuve,” nog van de executie van Damiens, den moordenaar van Lodewijk XV, wordt gesproken; Arrest van het Parlement van Parijs van 26 Maart 1757: „La cour garnie de princes et pairs, faisant droit sur l'accusation contre le dit Robert François Damiens, déclare le dit dâment atteint et convaincu du crime de lèse-majesté divine et humaine au premier chef, pour le très-abominable et très-détestable parricide, commis sur la personne du Roi; et pour réparation condamne le dit Damiens à faire amende honorable devant la principale porte de l'église de Paris, où il sera mené et conduit dans un tombereau, nu, en chemise, tenant une torche de cire ardente du poids de deux livres; et là, à genoux dire et déclarer que méchamment et proditoirement, il a commis le très-méchant, très-abominable et très-détestable parricide et blessé le Roi d'un coup de couteau dans le côté droit, dont il se repent et demande pardon à Dieu, au Roi, à la justice; ce fait, mené et conduit dans le dit tombereau à la place de Grève, et, sur un échafaud qui y sera dressé, tenaillé aux mamelles, bras, cuisses et gras de jambes, sa main droite tenant en icelle le couteau, dont il a commis le dit parricide, brulée de feu de souffre, et sur les endroits où il sera tenaillé jeté du plomb fondu, de l'huile bouillante, de la poix de résine brûlante, de cire et souffre fondus ensemble;

sépare pas encore de l'époque à laquelle il (het arrest) a été prononcé!" Maar welhaast verhieven zich de krachtige stemmen van een Beccaria, Pastoret, Bentham en anderen tegen zulk een strafstelsel en verkondigden het nadrukkelijk hoe de maatschappij geen regt heeft om zich te wreken en dat alle straf, zonder noodzaak opgelegd, om de maatschappelijke orde te handhaven, met wreedheid en overschrijding van magt gelijk staat 1).

De wreedheden 2) bij de strafvoltrekking ingeval van

et ensuite son corps tiré et demembré à quatre chevaux, et ses membres et son corps consumés au feu, réduits en cendre, et ses cendres jetées au vent; déclare ses biens meubles et immeubles en quelques lieux qu'ils soient situés, confisqués au Roi; ordonne qu'avant la dite exécution, le dit Damiens sera appliqué à la question ordinaire et extraordinaire, pour avoir révélation de ses complices, ordonne que la maison où il est né sera démolie, celui auquel elle appartient préalablement indemnisé, sans que sur le fonds de la dite maison il puisse à l'avenir être fait aucun bâtiment."

1) Zie ook Montesquieu, *Esprit des Loix*, Livre VI. Ch. XX en Livre XII. Chap. IV sqq; Livre VI. Ch. XII.

2) Als een zeer belangrijke bijdrage tot de kennis der strafcumulatie in de vorige eeuwen, mag ik hier niet verzwijgen de Dissertatiën van Jo. de Mauregnault: *De flagellationibus sive cruciatibus, qui capitalibus Suppliciis apud Veteres Græcos præmitti solebant, eorumque origine, usu ac progressu*, 1745, te Utrecht verdedigd en van Petrus v. d. Meulen: *De Cruciatibus et poenis, quibus capitalium criminum rei olim tam ante quam post mortem afficiebantur*, 1752, ook te Utrecht verdedigd, en aldaar bladz. 15 (de quaestionibus sive torturis reorum) en bladz. 25 (de flagellis, virgīs cet. quibus damnati ante supplicia caedebantur). — Zie ook v. Hoorebeke, *De la Récidive*, bladz. 210 en het aldaar vermelde *Braziliaansche Strafwetboek*, Art. 61.

zware misdaden of zamenloop daarvan waren in de 16de en 17de eeuw natuurlijk niet minder ijzingwekkend. Men herinnere zich slechts de martelingen, die men een Balthazar Gerards ¹⁾ bij ons, eene markiezin de Brinvilliers in Frankrijk deed ondergaan ²⁾.

¹⁾ Zie ook Jacobus Koning, *Geschiedkundige Aanteekeningen betreffende de lijfstraffelijke regtsoefening te Amsterdam voornamelijk in de 16e eeuw*, bladz. 170, 175. Zaak van Kemper Paulus zoon Duiff, die het boosaardig ontwerp koesterde en ten uitvoer wilde leggen, om de dijken en daarouder den Muiderdijk door te steken: — „Soo is 't, dat mijne Heeren van den Geregte, gehoord hebbende den crimineelen eysch van myn Heer den Schout, ende gelcet op de Confessie van dese gevangene, denselven gecondemneert hebben enz., dat hy sal werden gebragt op het Schavot, vóór 't Raadhuis deser stede opgeregt, ende aldaar gelegd op een kruys, omme daarop levendigh gerabraakt te worden, dat de dood daarna volge; dat syn ligchaam daar van affgenomen synde op een horde gelegd en alsoo vervocrt sal werden aan de waterkant omme overgebragt te werden aan de Volewyk ende aldaar wederom geplaatst op een rad, tot verteeringe van de lugt ende vogelen des hemels; en confisqueeren alle zyne goederen, soo eenige heeft, afgetrokken de kosten der gevankennisse ende mise van Justitie. (20 Jan. 1703).”

Zie ook bladz. 176, 179, 182—186, condemnatie van den 85jarigen Frederik van Hargen (wegens gruwelijken moord): tot het schavot, aldaar op een kruis gelegd te worden, van onderen gerabraakt, zijn hoofd met een bijl afgehakt, dan op een pen gezet; transporteren naar de Volewijk, om aldaar weér op een rad en het hoofd op een pen te worden gesteld enz.; bladz. 192, zaak van Hendrina Wouters. Barels, *Crimineele Advysen door verscheide voornaeme nederlandsche Rechtsgeleerden* enz., bladz. 43.

²⁾ Zie o. a. *Neue Pitaval*, uitgegeven door Dr. J. E. Hitzig en Dr. W. Al. Häring: *Eine Sammlung der interessantesten Criminal Geschichten aller Länder aus älterer und neuerer Zeit*, 2e Deel, bladz. 146,

De verdediging van eene cumulatie van andere lijf- of onteerende straffen bij *doodstraf*, neemt thans geen criminalist meer op zich ¹⁾. De doodstraf toch is de hoogste en eene ondeelbare lijfstraf die reeds, wat den dader aangaat, wegens de *doodsangsten*, die hij moet uitstaan geen andere straf — ons menschelijk gevoel zegt het ons — naast zich duldt ²⁾. Zij is, gelijk Bertauld ³⁾ het uitdrukt, reeds „*le droit de la société à sa dernière limite, à son point extrême qui deviendrait monstrueux d'inhumanité*”; ging eene tuchthuisstraf vooraf, dan zou zij nog zwaarder zijn dan „*une simple privation de la vie;*” of zoo

waar de markiezin de Brinvilliers die zich aan *vergiftiging* van vader, twee broeders en poging tot *vergiftiging* van haar zuster had schuldig gemaakt, veroordeeld werd tot „afhouwen van het hoofd op het schavot, verbranding van het ligchaam, terwijl de asch door den wind verstrooid zou moeten worden. Vooraf echter *gewone* en *buitengewone* foltering, om haar de medeplichtigen te doen aanwijzen. Voorts de gewone geldboeten en vervallenverklaring van de erfopvolging in de nalatenschap der vermoorden.

1) Natuurlijk in zoo verre die *mogelyk* zou zijn. Teregt onderscheidt Kleinschrod, *Syst. Entw.*, III, bladz. 212 dan ook *physieke* (meermalen doodstraf, eeuwigdurende dwangarbeid en doodstraf) en *morele* (meerdere lijfstraffen die den dood des misdadigers ten gevolge zonden hebben) onmogelijkheid. Wächter, l. c. § 123, onderscheidt a) *physieke* onmogelijkheid; b) *regiskundige* onmogelijkheid; c) *locale* bezwaren. Mittermaier ad *Feuerb.*, § 130, bladz. 221, spreekt van *unmöglich* oder *aus höheren rechtlichen Gründen unzulässig*. — Grolman, *Grunds.*, § 122, bladz. 226.

2) Zie Sander, *Archiv des Crimr.*, XIV (1836) bladz. 392 en 393.

3) *Cours de C. P.*, bladz. 320, 321.

als Montaigne ¹⁾ zegt: „*En la justice même, tout ce qui est au delà de la mort me semble cruauté.*” ²⁾

De vraag in hoe ver men, bij onmogelijkheid om het opeenstapelingsbeginsel vol te houden, tot een zoogenaamde strafverwisseling of *Permutatio poenae* zijn toevlugt mag nemen, is thans vrij algemeen in de toepassing van het strafverzwaringsbeginsel opgelost ³⁾.

De behandeling van elk der drie strafregtsbeginselen afzonderlijk is, daar ze minder ieder op zich zelf staan, maar juist naauw samenhangen, en zich uit elkaâr ontwikkeld hebben, mij toegeschonen eerder *in* en *na* het historische gedeelte in dit proefschrift eene plaats te moeten innemen.

¹⁾ Trébutien, *Cours élém. de droit crim.*, bladz. 233. Zie ook *Crim. Wetb. van het Kon. Holland*, Art. 56 volg. Van den plicht der regters in de keuze der straffen.

²⁾ Zie ook Celsus, L. 21 Dig. de Poenis: *Ultimum supplicium esse mortem solum interpretamur.*

³⁾ Zie over die *Strafverwandlung* o. a. Wächter, l. c. I. § 120 en Grolman, *Grunds.*, § 117, 173, die ze wil uitsluiten; Marc-zoll, *Das gemeine deutsche Criminalrecht*, bladz. 197. Henke I, *Handb. des Crim. rechts und Crimin. pol* I B., bladz. 624. Köstlin I, *Neue Revision*, bladz. 880, 896 en 897. Ten onrechte wil men ook Strafverwandlung toepassen wanneer de dader de straf niet voor een kwaad hield, maar ze wenschte. Daar wordt ook de vraag gedaan of de maatschappelijke stand der personen grond tot die verwisseling kan geven.

ROMEINSCH REGT.

Wij vinden hier als algemeenen regel gehuldigd: *de eene straf heft de andere niet op* ¹⁾. Wat de woorden van Ulpianus in Lex 2 pr. Dig. de priv. del. (47.1) aangaat (*numquam plura delicta concurrentia faciunt, ut ullius impunitas dotur, neque enim delictum ob aliud delictum minuit poenam*), daar wordt niet gezegd dat de *plura delicta concurrentia* in 't algemeen elk met hun eigendommelijke en bijzondere straf *geheel* gestraft zullen worden,

¹⁾ Rein, *Das Criminalrecht der Römer von Romulus bis auf Justinianus*, Dritter Abschnitt, bladz. 244 - 262, Kleinschrod, *Syst. Entw.*, III. bladz. 214.

Platner, *Quaestiones de jure Crim. Rom.*, bladz. 147—168.

v. Savigny, de concursu delictorum formali, die het grootste gedeelte zijner dissertatie aan de behandeling van het Rom. Regt wijdde en dan onder de *singulae delictorum concurrentium species* opnoemt: delictorum privatorum inter se (bladz. 90); delictorum privatorum cum criminibus publicis (bladz. 114); criminum publicorum inter se (bladz. 153); extraordinariorum criminum cum delictis privatis (bladz. 156); extraordinariorum criminum cum publicis criminibus (bladz. 156); extraordinariorum criminum inter se (bladz. 156).

maar slechts *dat geen onbestraft* zal blijven — ne ullius impunitas detur — en dat men met deze woorden bedoelde, dat niet voor elk misdrijf de bijzondere *geheele* straf kon worden opgelegd bewijzen de slotwoorden: „*neque enim delictum ob aliud delictum minuit poenam*,” waar dus tot het opleggen *der geheele straf* van elk misdrijf, een *delictum aliud* wordt vereischt.

Met „*aliud*” is niet bedoeld, dat er slechts meerdere misdrijven behoeven aanwezig te zijn, maar misdrijven *van verschillenden aard*, iets dat voornamelijk bekrachtiging daarin vindt, dat de voorbeelden in L. 2 pr. D. de priv. del. overal van misdrijven *van verschillenden aard* spreken ¹⁾.

Wij vinden verder van het instellen van meerdere aanklagten (tot *poenae privatae*) gesproken, wanneer in ééne handeling meerdere misdrijven opgesloten liggen ²⁾; van meerdere aanklagten (tot *poenae publicae*) wanneer ééne handeling van meer dan eene zijde strafbaar is ³⁾; van

¹⁾ Sander, l. c. bladz. 286 sq. waar hij zegt: L. 2 D. de priv. del. spreekt alleen van de *grootte* der straf, van haar *maat* bij samenlopende misdrijven. Het *Quot delicta tot poenae* is alleen tot het geval van concursus van ongelijksoortige misdrijven beperkt.

²⁾ L. 32 de Oblig. et Act. (44.7) cum ex uno delicto plures nascuntur actiones, sicut evenit cum arbores furtim caesae dicuntur, omnibus experiri permitti, *post magnas varietates* obtinuit. De geschiedenis dezer geschillen kan men vinden bij Pellat, *De la propriété*, bladz. 165 en 166.

³⁾ L. 9 Cod. de Accus. (9.2) Qui de crimine publico in accusationem deductus est, ab alio super eodem crimine deferri non potest.

eene aanklagt tegelijkertijd (tot *poena privata en publica*) wegens een en dezelfde misdaad ¹⁾.

Wat de beschouwingen der Rom. juristen zelve aangaat zien wij, dat Modestinus volstrekt *geheele en gedeeltelijke* cumulatie der actiën verwerpt ²⁾.

Paulus gaat eene schrede voorwaarts, door toe te laten, dat men na gebruik van eene der acties nog de andere kan instellen voor hetgeen de tweede de eerste te boven gaat ³⁾. Eindelijk Ulpianus ⁴⁾ en Papinianus ⁵⁾ laten volkomen cumulatie van actiën toe en deze

si tamen ex eodem facto plurima crimina nascuntur, et de uno crimine in accusationem fuerit deductus de altero non prohibetur ab alio deferri. Index autem super utroque crimine audiens jam accomodabit. Nec enim licebit ei separatam de uno crimine sententiam proferre, prius quam plenissima examinatio super altero quoque crimine fiat.

¹⁾ L. 1. D. de arbor. furtim. caes. (47.7). Zie verder Kleinschrod, *Syst. Entw.* III, bladz. 215 en 216.

²⁾ L. 53 D. de Obl. et Act. (44.7). Plura delicta in una re plures admittunt actiones; sed non posse omnibus uti probatum est. Nam si ex una obligatione plures actiones nascuntur, una tantummodo, non omnibus utendum est.

³⁾ L. 34 D. de Obl. et Act. rationabilius itaque est eam admitti sententiam, ut liceat ei quam voluerit actionem prius exercere; quod autem amplius in altera est etiam hoc exsequi.

⁴⁾ L. 60 D. de Obl. et Act. Nunquam actiones poenales de eadem pecunia concurrentes alia aliam consumit.

⁵⁾ L. 6 D. ad legem Juliam de adulteriis (48. 5)... Si quidem vidua sit, de cujus adulterio agetur, accusator liberum arbitrium habeat, adulterum an adulteram prius accusare malit; si vero nupta sit, ut prius adulterum peragat, tunc mulierem.

laatste meening is die, welke in zwang was volgens het getuigenis van Hermogenianus ¹⁾.

In de beschouwingen der nieuwere criminalisten is men het omtrent de cumulatie van *straffen* in het Rom. Regt nog niet eens. Terwijl de Procureur-Generaal bij het fransche Hof van Cassatie (Dupin) zegt: „*Pendant plus de deux mille ans, en remontant en arriere, le cumul des peines a été la règle constamment professée et suivie dans le droit romain enz.*” ²⁾ meent Haus ³⁾, dat het aannemen van cumulatie als regel in het Rom. Regt eene dwaling is ⁴⁾, berustende op het niet onderscheiden tusschen delicta *privata* en *publica* ⁵⁾. Dat de eerste door Ulpianus bedoeld zouden zijn, blijkt daaruit, dat er aan het hoofd van den titel van delicta *privata* wordt gesproken, onder welke rubrick men den tekst der wet leest. Met die delicta *privata* die tot geldboete aanleiding gaven, welke de beleedigde partij vóór de burgerlijke regtbank met een strafactie kon vorderen, had men voornamelijk *eenvoudige diefstal, diefstal met geweld en beleedigingen* op het oog.

1) L. 32 D. de Obl. et Act; zie boven.

2) Requisitoir voor het Arr. Hof v. Cass. 7 Junij 1842.

3) *Révision du C. P. Belge*, bladz. 46; Rein, l. c. bladz. 248; Savigny, *de Concorso del.*, bladz. 24.

4) Bijv. bij Jousse, *Justice Crim.*, II, bladz. 643.

5) Zie daarover Birabaum in 't *Archiv des Criminalrechts*, 1835. Bemerkingen über die Römische Unterscheidung der delicta publica und privata mit Beziehung auf die Abhandlung von v. Hagen über diesen Gegenstand, bladz. 321—341.

Verder zegt hij, merke men op, dat Ulpianus in de volgende §§ den rogel, aan het hoofd der wet geplaatst op de voornaamste *privata delicta* toepast. Alles wat men uit de wet van Ulpianus mag besluiten is, dat het Rom. Regt. slechts toeliet *cumulatie van geldboeten*, waarin al die *delicta privata* zich oplosten.

Wat de Lex 9. C. de Acc. (zie boven) aangaat, hier is volgens Haus geen sprake van *cumulatie van straffen*, maar van *cumulatie van beschuldiging* ¹⁾. De gewone interpretatie is dus niet te regtvaardigen, terwijl men niet uit het oog mag verliezen, dat het Romeinsche strafstelsel vooral onder de Keizers *cumulatie van straf* soms onmogelijk maakte ²⁾. Had er *concurfus* van verschillende *crimina publica* plaats, dan werd in de meeste gevallen volgens Haus een *in graad zwaardere straf* toegepast.

Het door de nieuwere criminalisten gemaakte onderscheid tusschen *concurfus heterogeneus* objectivus en *concurfus successivus*, waaruit zich de gewigtige leer der *voortgezette en herhaalde misdrijven* ontwikkelde ³⁾, was te

¹⁾ *Révision du C. P. Belge, rapport de la commission*, terzelfder plaatse.

²⁾ Bijv. *relegatie en deportatie*, de *damnatio ad metalla* met verscheidene andere straffen.

³⁾ Zie Mittermaier in 't *Archiv d. Crim. R.* 1818, II, bladz. 238 sqq., über den Unterschied zwischen fortgesetzten und wiederholten Verbrechen.

Rome onbekend. Iedere herhaling van een misdrijf werd tweemaal gestraft b. v. wanneer een dief dezelfde zaak tweemaal stal (nam. wanneer zij tusschentijds weder aan den waren eigenaar was gekomen) ¹⁾. Een ander geval was het, wanneer de dief de gestolen zaak, hem door een anderen dief ontstolen, dezen weder afnam, want de eigenaar heeft de zaak dan slechts éénmaal verloren ²⁾.

In de vroegste tijden kon het volk te Rome, dat toen de criminele jurisdictie oefende, over de meerdere misdrijven van een beschuldigde gelijktijdig beslissen en die gezamenlijk straffen.

Na de invoering der quaestiones perpetuae moest elk misdrijf voor den competenten regter onderzocht en afzonderlijk gestraft worden.

Eene zamenvoeging van straffen was onmogelijk geworden, daar de bestraffing van elk crimen op eene stellige wetsbepaling berustte en ieder praetor met zijne quaestio slechts het afzonderlijk daarop bepaald misdrijf moest onderzoeken.

De Senaat kon wegens zijne vrijere, door geene wet beperkte, bevoegdheid over meerdere misdrijven *op eens* beslissen.

¹⁾ l. 46, § 9, pr. D. de furt (47. 2).

²⁾ l. 66, § 2 D. de furt (47. 2).

Zie verder Rein, *Das Crim. Recht der Römer*, bladz. 246.

In het keizerlijk tijdperk werd het gemeenschappelijk onderzoek van meerdere crimina in één proces voor den regter wel is waar mogelijk, maar even goed kon iemand wegens meerdere overtredingen, zoowel wegens een als verschillende afzonderlijk, aangeklaagd worden, zoodat meerdere gedingen ontstonden. In het laatste geval stond op elk misdrijf de bijzondere straf, in het eerste werd het gebruikelijk, dat de straffen, die voor elk misdrijf afzonderlijk waren opgelegd, nu vereenigd tot eene zwaardere straf werden hervormd ¹⁾.

Wanneer eene cumulatie der straffen voor crimina publica niet uitvoerbaar was, *verhoogde* men voor den dader, die gelijktijdig in meerdere misdrijven betrokken was, de straf ²⁾.

Om de grenzen, die ik mij bij het schrijven van dit proefschrift heb afgebakend niet te overschrijden, meen ik voor de beslissing der vraag, in hoeverre de hier boven ³⁾ aangehaalde beschouwingen der Romeinse juristen als scherp afgescheiden beginselen naast elkaar zouden hebben

¹⁾ Voorbeelden van *gelijktijdige* aanklagt van iemand bij verschillende regtbanken wegens afzonderlijke door hem begane misdrijven vinden wij bij Rein, l. c. bladz. 247 en 248, bij T. Annius Milo (lege Pompeja de vi, lege Pompeia de ambitu, lege Licinia de sodalitiis, lege Plautia de vi), P. Sestius (de vi en de ambitu), Gabinius (de ambitu en majestatis), Saufeius (lege Pompeja de vi, lege Plautia de vi).

²⁾ L. 6 Cod. ad Legem Juliam de Vi privata (9.12).

³⁾ Bladz. 20, 21.

bestaan, en of de Pandekten ons slechts een historisch overzicht geven, naar Savigny ¹⁾ en Rein ²⁾ te mogen verwijzen ³⁾.

¹⁾ Savigny, *Diss. de conc. del. form.*, bladz. 90—156 der *Vermischte Schriften*, Bd. IV, beweert dat de beschouwingen der Rom. juristen over den conc. form. op verschillende tijden verschillend waren.

²⁾ Rein l. c. meent, dat de pandektenplaatsen niet in een historischen samenhang staan, bladz. 249 sqq.

³⁾ Voor het *Canonieke Regt* zie men Kleinschrod, *Syst. Entw.*, III. bladz. 216, 218; Sander, l. c. bladz. 286.

CAROLINA VAN 1532.

In de *Carolina* treffen wij eene bepaling aan, die het geval van *concursum delictorum* behandelt, ingeval iemand door een misdrijf te begaan tevens de „*Urphede*” verbroken heeft¹⁾. Art. 163 bepaalt dat, wanneer een misdrijf

¹⁾ Zie G. H. Trotz, C. H. fil., *Diss. jur. inaug. de Urpheda vulgo Overveede*, 1764, te Utrecht verdedigd en vooral bladz. 16 (Etymologie) bladz. 19 (definitie) bladz. 20 (formules).

Marezoll, l. c., bladz. 271 sqq.: De *Urphede* was eene belofte onder eede, welke iemand, die als beschuldigde in een crimineel proces gewikkeld was, na zijn vrijspraak of veroordeeling en bestraffing, voor het geregt moest afleggen, dat hij zich wegens het tegen hem ingestelde strafregtelijk onderzoek of wegens de op hem toegepaste en voltrokken straf noch op den regter zelven noch op andere personen, die min of meer regtstreeks daaraan hadden deelgenomen, zoude wreken.

Mittermaier ad Feuerbach, bladz. 339, § 199, waar laatstgemelde van de *Urpheda de non redeundo* en de *non ulciscendo* spreekt, op welke tweede volgens Marezoll (bladz. 272 in de Noot) vooral art. 108 *Carolina* betrekking heeft.

Men zou met de afgeschafte „*Urpheda de non redeundo*” voor den

van meerdere zijden strafbaar is, de zwaarste straf, de straf der „*meynsten Beschwoerung*“ moet worden opgelegd ¹⁾).

Art. 108 zegt: doodstraf zal toegepast worden wanneer iemand de „*Overveede*“ door het plegen van een zwaar misdrijf gebroken heeft.

Algemeen nam men vroeger aan, dat dit Art. een wijziging was van het Romeinsche hoofdbeginsel (*nunquam delictum ob aliud delictum minuit poenam*) ²⁾).

Maar men zag over het hoofd dat de *doodstraf alleen* als de *hoogste* en *ondeelbare* lijfstraf, de andere hier voorkomende lijfstraffen, verminking b.v. uitdelgt en dat die uitdelging een gevolg is van de onvereenigbaarheid van beide straffen. In dit opzigt ziet Art. 108 dus minder op het *verdiend zijn* der straffen, dan wel op de *uitvoering der verdiende straffen*.

Verder schrijft het Art. geenszins voor, dat slechts de straf van het eene misdrijf (van de gebroken *Urphede*.) als de zwaarste alleen zou mogen toegepast worden en men de straf voor het andere misdrijf, als daarin opge-

tegenwoordigen tijd kunnen vergelijken *den ongeoorloofden terugkeer, het over de grenzen komen van misdadigers of gebannenen*. Code pén. Art. 33.

¹⁾ De tekst luidt: „Item wo bey eynem diebstall mer dan cynerley Beschwoerung, so in den vorgesetzten Artickelu unterschiedlich gemelt sein, erfunden würden, ist die Straf nach der meynsten Beschwoerung des Diebstals zu erkennen.“

²⁾ Zie Grolman, *Grundsätze*, 183; Kleinschrod, *Syst. Entw.*, III, bladz. 218, die betoogt dat er slechts *één* misdrijf begaan is, dus ook slechts *ééne* straf toe te passen.

sloten, zou moeten kwijtschelden ¹⁾). Men mag dus daar uit niet voor alle andere gevallen van samenloop het beginsel *poena major absorbet minorem* afleiden.

In Art. 161 C. C. C. lezen wij verder, dat bij meerdere *verzwarende omstandigheden* van één misdrijf, en wel bij diefstal, de daad volgens de hoogste verzwarende omstandigheid moet worden gestraft. (Juist omdat dit Art. klaarblijkelijk slechts van meerdere verzwarende omstandigheden bij één misdrijf spreekt, kan men het niet op het geheel daarvan verschillend begrip van samenloop toepassen ²⁾). Bij de minder belangrijke uitlegkundige vragen omtrent het verband, waarin de bepalingen der Carolina tot elkaar staan, wil ik mij niet te lang ophouden, maar verder het oog slaan op het fransche regt ³⁾).

¹⁾ Zie v. Savigny, *Diss. de conc. del. form.*, bladz. 162, 164, 165, in de *Vermischte Schriften*, Bd. IV.

²⁾ Zie Sander l. c. bladz. 288—291; Henke l. c. bladz. 620, 621; Wächter l. c. bladz. 253, 255.

³⁾ Zie *Commentarius in Kayser Carl desz Fünften und desz H. Röm. Reichs Peinliche Halsgerichts-Ordnung*, authore Christophoro Blumacher 1704.

FRANKRIJK.

Omtrent het *oud-Fransche Regt* valt op te merken, dat wij hier met opzigt tot bestraffing van zamenloop van misdrijven geen vaste beginselen gehuldigd vinden. Terwijl aan den eenen kant den regter een onbeperkt regt wordt toegekend om straffen op een te stapelen ¹⁾ vindt men aan den anderen kant bij Jousse en Muyart de Vouglans ²⁾, die wel

¹⁾ Zie Trébutien, *Cours Elementaire de droit Criminel*, *Introd.* bladz. 55 en boven bladz. 13, 14; Boitard, *Leçons sur le C. P.* *Introd.* bladz. 4.

²⁾ Muyart de Vouglans, *Des Loix criminelles*, L. II, Tit. II Chap. II, 15e règle. Men cumuleerde de straffen voor zoover ze on' derling vereenigbaar waren, waarmede hij geene materiële maar morele compatibiliteit bedoelt, hetgeen uit het voorbeeld, dat hij geeft, blijkt, waarin gesproken wordt van veroordeeling door hetzelfde vonnis tot *doodstraf* en *galeijen* (eene straf die niet altijd levenslang is).

Jousse, *De la justice en France*, Part. III, Livre II, Tit. XXV, Art. 7, Nos 280—288. T. II, bladz. 643, laat ook de cumulatie der straffen afhangen van hare vereenigbaarheid en stelt als voorbeelden *doodstraf*, *geezeling* en *galeijen*. Geldstraffen zijn altijd compatibel met ligchaamsstraffen.

is waar beweren dat het opeenstapelingsbeginsel, als de uitdrukking van romeinsche beginselen in het oude fransche regt, als regel gold, toch weder belangrijke uitzonderingen uit het oogpunt der onuitvoerlijkheid van straf, die *echter* niet alleen bij doodstraf en levenslange gerangenis maar ook bij andere straffen golden, en zooals Loyseau ¹⁾ meêdeelt ook bij geldboeten; waaruit dus weêr een strafverhoogings-beginsel scheen geboren te zijn.

Na het jaar 1789 zeide men de meer algemeen heerschende theorie van *opeenstapeling* omtrent zamenloop van misdrijven vaarwel en werd zij vervangen door eene jurisprudentie, die het beginsel van *cumulatie* nu bepaald omverstoote. Men zag in dat beginsel een strijd met de beschouwingen van regtvaardigheid en menschelijkheid, die den Wetgever moesten leiden. De zwaarste straf was, meende men, toereikende om den schuldige te doen boeten voor de overige misdaden, door hem bedreven.

De *nieuwere* leer vond steun en bekrachtiging in een Decreet van 16—29 Sept. 1791 (concernant la police de sûreté, la justice criminelle et l'établissement du Jury) waarvan Titel VII Art. 38 aldus luidt: „Si l'accusé est

— 1) Bij Loyseau, *Traité des Seigneuries*, Chap. XII, „des droits profitables”, leest men omtrent geldboeten als een spreekwoord in het costumierregt het beginsel: „Que la grande amende emporte la petite. — In Liv. VI, Tit. II. Max. 31 zegt hij: „La plus grande peine et amende attire et emporte la moindre.”

Zie verder en ook over de Costuimen der stad *Bourges* Bertauld *Cours de C. P.*, bladz. 323.

déclaré non convaincu du fait porté dans l'acte d'accusation et qu'il était inculpé sur un autre par les dépositions des témoins, le président d'office, ou sur la demande de l'accusateur public ordonnera qu'il soit arrêté de nouveau enz."

Art. 40: Si l'accusé est déclaré convaincu du fait, porté dans l'acte d'accusation, il pourra encore être poursuivi pour raison du nouveau fait: mais s'il est déclaré convaincu du second délit *il n'en subira la peine qu'autant qu'elle serait plus forte que celle du premier*; auquel cas il sera sursis à l'exécution du jugement."

Men ziet dus, dat de vervolgingen gehandhaafd werden en de schuldige voor het nieuwe misdrijf wel veroordeeling onderging, maar tevens een uitdrukkelijk verbod om de twee straffen te cumuleren aangeprezen, zoodat de beschuldigde slechts de *zwaarste* kon lijden. De *Code v. 3 Brumaire An IV* nam de bepaling van het Decreet van 1791 met wijzigingen over ¹⁾. Er kon wel vervolging

¹⁾ Art. 446 luidde aldus: „Lorsque pendant les débats qui ont précédé le jugement de condamnation l'accusé a été inculpé, soit par des pièces soit par des dépositions de témoins, *sur d'autres faits que ceux portés dans l'acte d'accusation*, le tribunal criminel ordonne, qu'il soit poursuivi à raison de *ces nouveaux faits* devant le directeur du jury du lieu, où il tient ses séances, mais seulement dans le cas où ces nouveaux faits *mériteraient une peine plus forte que les premiers*. — Dans ce cas, le tribunal surseoit à l'exécution de la première peine jusqu'après le jugement sur les nouveaux faits." Verg. hierbij *Wetboek v. Strafvord.* Art. 221.

en zelfs veroordeeling voor nieuwe misdrijven plaats hebben, mits men den veroordeelde *geen meerdere dan de zwaarste straf* deed ondergaan ¹⁾.

Terwijl alzoo het beginsel van *niet-cumulatie* der straffen was aangenomen, had de nieuwe wetgeving het ook in zijn ganschen omvang en voor alle gevallen erkend ten minste voor *zware misdaden*.

Toen men in 1801 besloot om den Code van *Brumaire An IV* te herzien, moest de quaestie over den zamenloop van misdrijven natuurlijk weder de aandacht trekken.

De *Wetgever* van 1808 onderscheidde twee gevallen:

1°. Het geval in het Decreet van 1791 en in den Code van Brumaire voorzien (nam. wanneer de beschuldigde veroordeeld voor het feit in de akte van beschuldiging vermeld, gedurende de debatten die deze veroordeeling voorafgaan wegens andere misdrijven dan van welke hij beschuldigd was, beschuldigd wordt ²⁾).

¹⁾ Trébutien, *Cours Elém. de droit criminel*, bladz. 316: Die twee Artt. geven slechts eene bepaling voor het *bijzondere* geval, waarin zich, bij gelegenheid eener vervolging „dans le cours d'une même accusation et des débats” toevallig voordoen nieuwe „*faits constitutifs d'une infraction autre que celle comprise dans l'acte d'accusation.*” — Deze *exceptie* was beperkt tot de *matières criminelles* en strekte zich niet uit tot de *matières correctionnelles ou de simple police*, die beheerscht werden door een afzonderlijken Code, dien van 19 en 22 Julij 1791 (zie Trébutien, *Introd. Hist.*, bladz. 60 en 61; de zoogenaamde Code de police municipale et correctionnelle.

²⁾ Art. 379 Code d'Instr. Crim. zegt: „dans ce cas, si ces crimes

2°. Wanneer iemand aan meerdere „*crimes of délits*”, vermeld in dezelfde akte van beschuldiging, is schuldig verklaard.

Hiervan had men in het *Decreet van 1791* en in den *Code van Brumaire An IV* gezwegen

De bepaling van den nieuwen Code, die deze leemte moest aanvullen vormt een § van Art. 365 C. d'Instr. Crim., welke aan het Hof van Assises de magt geeft om den schuldig bevondene wegens een wettelijk strafbaar feit te veroordeelen ¹⁾.

Daar men hier het stilzwijgen over de *policie-overtredingen* bewaard had, kan daardoor geenszins bij deze de toepassing van den regel, die voor *misdaden* en *wanbedrijven* gold, gewettigd worden.

Qui de uno dicit, de altero negat.

En toch het Hof van Cassatie in Frankrijk besliste jaren lang, dat de straffen voor eenvoudige *policie-overtredingen* *niet* mochten gecumuleerd worden ²⁾. Toen de jurisprudentie begon te wankelen, zette eindelijk Dupin

nouvellement manifestés méritent une peine plus grave que les premiers ou si l'accusé a des complices en état d'arrestation, la cour ordonnera qu'il soit poursuivi à raison de ces nouveaux faits;... et le procureur général surseoira à l'exécution de l'arrêt, qui a prononcé la première condamnation, jusqu'à ce qu'il ait été statué sur le second procès.

¹⁾ Deze bepaling luidt: „En cas de conviction de plusieurs crimes ou délits, la peine la plus forte sera seule prononcée.”

²⁾ Zie het Rapport der Belg. commissie bij monde van Haus, bladz. 47 en 48.

in een breedvoerig gemotiveerd requisitoir uiteen, dat eene toepassing van Art. 365 op policie-overtredingen én verkrachting van de letter, én miskenning van den geest der wet was. Zijne pogingen slaagden en een Arrest van het Hof van Cassatie van 7 Junij 1842 ¹⁾ sprak dan ook de *niet-toepasselijkheid* van het art. op policie-overtredingen uit.

¹⁾ Séance 1842—1—497. Wat crimes en délits betreft, zegt Dupin o. a.: „leur perpétration n'admet pas *le calcul d'un bénéfice certain et sans risque*. Mais il n'en est pas ainsi pour les contraventions. Si on laisse passer en principe, qu'une seule condamnation à une seule peine suffit pour couvrir tout ce qui a précédé, le contrevenant se sentira non pas *réprimé* mais *protégé* par cette condamnation; il emploiera avec activité son temps et les délais de la procédure pour accumuler les contraventions, c'est à dire les bénéfices qu'elles lui procureront avec la *certitude* qu'il n'en sera *ni plus ni moins* et qu'une seule amende soldera tout, en lui procurant une *absolution générale de tout le passé*.”

ART. 304 C. P.

Voor dat ik op de Belgische debatten over den zamenloop van misdrijven en op de bepalingen van onze en enkele andere wetgevingen het oog wil slaan, verdient de geschiedenis der herziening in Frankrijk van het Art. 304 van den C. P. in 1832, als uitzondering op het bij misdaden en wanbedrijven gehuldigde strafverhoogingsbeginsel, nog eene nadere beschouwing.

Het Art., dat doodslag zonder voorbedachten raad, voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van een andere *misdad* of *wanbedrijf* met den dood straffe vereischte wijziging; men gevoelde, hoe onregtvaardig het was om b.v. *doodslag* in drift, met het dragen van *verboden wapens* zamenloopende, met den dood te straffen, terwijl in gewone omstandigheden op doodslag eeuwigdurende dwangarbeid stond. De regering ¹⁾ stelde voor om slechts

¹⁾ Het Art. van het *Projet du Gouvernement* luidde: „Le meurtre emportera la peine de mort, lorsqu'il aura eu pour objet soit de

dan den niet voorbedachtelijken doodslag, vergezeld van eene andere misdaad of wanbedrijf, met den dood te straffen, wanneer daartusschen een verband als dat van *oorzaak tot gevolg* te bespeuren zou zijn. Misdaad of wanbedrijf toch kunnen alleen dan doodslag verzwaren, wanneer zij tot doel hebben om dien voor te bereiden, te vergemakkelijken of om er de sporen van uit te wischen.

De dubbelzinnigheid in het Art., wat aangaat de mogelijke toepassing van doodstraf voor het geval van te zamentreffen van *doodslag met een wanbedrijf*, heeft men dus vermeden ¹⁾.

De commissie aarzelde lang om het ontwerp der regering aan te nemen, en kon er zich ten laatste *daarom* niet mede vereenigen, omdat het haar bezwaarlijk voorkwam, volkomen juist de betrekkingen te bepalen, die bestaan tusschen *doodslag* en het *wanbedrijf*, bedreven om dien te vergemakkelijken. Zij wilde

préparer, faciliter ou exécuter un autre *crime ou délit*, qui l'aura précédé, accompagné ou suivi, soit de favoriser la fuite ou d'assurer de toute autre manière l'impunité des auteurs ou complices du dit crime ou délit. En tout autre cas" enz.

De redactie der *Commissie de la Chambre des députés*: „Le meurtre emportera la peine de mort lorsqu'il aura précédé, accompagné ou suivi un autre *crime*. — En tout autre cas le coupable sera puni des trav. forc. à perp.”

¹⁾ Zie het Rapport voor de Chambre des Pairs van M. de Bastard bij Chauveau Code Pénal Progressif, *Commentaire sur la Loi modificative du C. P.*, blad. 274.

dus alleen de doodstraf bij het zamentreffen met een *misdad* hebben toegepast en merkte verder op dat, al was hare bepaling niet zoo wijsgeerig als die der regering gesteld, die toch eenvoudiger in de toepassing en gemakkelijker door de gezworenen te begrijpen ¹⁾ zou zijn.

Wanneer wij bedenken, dat de beschuldigde in het gemeene regt ²⁾ voor zamenloop van twee misdaden slechts de straf toepasselijk op de zwaarste misdaad belooft, zou men mogen betwijfelen of de omstandigheid, dat de mis-

¹⁾ Hier tegen werd aangevoerd, dat de jury dagelijks geroepen wordt om het onderling verband tusschen *misdad*, *wanbedrijf* en *doodslag* te waarden en dat, zoo zij tusschen het wanbedrijf en doodslag geen verband ziet, de doodstraf ook niet toepassing zal vinden. Dat zich verder gevallen kunnen voordoen, waarin volgens de uitspraak der commissie geen doodstraf zou mogen toegepast worden, terwijl echter een aanvankelijk op den eigendom beraamde aanslag, omdat de dief een hinderpaal (den bewaker) eerst moet uit den weg ruimen, hem wel degelijk *tot doodslager maakt*.

Volgens de meening van den Hertog Decazes, zou de straf van *trav. forc. à temps*, op zich zelve welligt zwaarder dan de doodstraf, zwaar genoeg zijn, om te gelijkertijd aan de eischen van regtvaardigheid en maatschappelijk belang te voldoen.

Nadat de Hertog de Broglie had doen opmerken, dat er hier slechts een quaestie van prioriteit bestond tusschen twee verschillende systemen (vaststelling der doodstraf of op de onderlinge betrekking tusschen *twee strafbare feiten* hetzij misdaden of wanbedrijven — of op het *gelijktijdig bestaan van twee misdaden*), werd er renvooi naar de commissie verzocht, ten einde daaruit ééne enkele goede bepaling te scheppen. Zie verder Chauveau, *Comm. sur la Loi modificative*, bladz. 276.

²⁾ Art. 365 Code d'Instr. Crim.

drijven *gelijktijdig* zijn gepleegd, wel het gemeene regt kan wijzigen in de bewoordingen van Art. 304 C. P. ¹⁾.

Die *gelijktijdigheid* toch wekt in den beschuldigde geen grootere boosaardigheid op, dan in geval de misdaden bedreven zijn met eenige tusschenpoozen. Hier openbaart zich veelmeer eene *misdadige gewoonte*, eene *grootte verdorvenheid en verhardheid*, die men niet in gelijke mate kan terug vinden, wanneer twee misdaden onder voortdurende bewegingen van denzelfden hartstogt, ingeval dezelfde handeling den misdadiger tot erger vervoert, bedreven worden.

De *gelijktijdigheid* van den zamenloop der misdrijven is een onmisbare voorwaarde tot de toepassing van Art. 304. I C. P., want indien zij met eenige tusschenpoozen begaan waren, zouden de twee zelfstandige misdrijven in het oog des wetgevers niet meer in dat onderling verband staan, dat er thans de strafbaarheid van verhoogt. Die quaestie van *gelijktijdigheid* der misdrijven kan echter vaak moeilijk te beslissen zijn en niet dan uit eene nauwkeurige waardering der feiten blijken. Terecht meent

¹⁾ Art. 304 C. P. luidt thans: Le meurtre emportera la peine de mort, lorsqu'il aura précédé, *accompagné* ou suivi un autre crime. — Le meurtre emportera également la peine de mort, lorsqu'il aura eu pour objet soit de préparer, faciliter ou exécuter un délit, soit de favoriser la fuite ou d'assurer l'impunité des auteurs ou complices de ce délit. — En tout autre cas le coupable de meurtre sera puni des travaux à perpétuité. Verg. hierbij Art. 13 N°. 3 der Nederlandsche Wet van 29 Janij 1854 (Stbl. N°. 102).

daarom Chauveau ¹⁾ dat de twee misdrijven dan alleen als *gelijktijdig* moeten beschouwd worden, wanneer zij de uitvoering zijn van een en hetzelfde misdadig ontwerp, het gevolg van eene en dezelfde handeling, twee omstandigheden tot eene en dezelfde misdaad behoorende en vooral, dat zij op dezelfde plaats zijn bedreven ²⁾).

Een arrest van het Hof van Cassatie van 1 April 1813 besliste, dat hij, die in denzelfden twist „*homicide volontaire accompagné de tentative d'un autre homicide*” beging, de doodstraf volgens de termen van 304 verdiende. Die uitspraak, een streng gevolg van de woorden der wet, werpt tevens de beschuldiging van hardheid daarop. De strafbaarheid toch van hem, die in een twist een' zijner vijanden *doodt* kenmerkt zich niet door grootere zwaarte, dan wanneer hij een ander *gekwetst* had. Chauveau

¹⁾ *Code Pénal progressif*, bladz. 278.

²⁾ Zie tevens bij ons de zaak A. G. Mulder, (veroordeeling tot doodstraf, ter zake van gewelddadigheid en poging tot verwonding met voorbedachten rade, gepleegd tegen een burger, die met het bedienen van eene openbare dienst belast was, onder en ter gelegenheid van de uitoefening van de dienst en van manslag voorafgegaan door eene andere misdaad) waarin de H. R. in cassatie (zitting van 7 Febr. 1854) oordeelde, dat moord, voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van eene andere misdaad strafbaar is met den dood, ofschoon er dan ook geen regtstreeksch verband tusschen de beide gepleegde misdaden moge hebben bestaan. Er wordt naar de wet geene *eenheid* van plaats vereischt, maar alleen dat het tijdsverloop tusschen de beide misdrijven zóó kort zij geweest, dat zij als het ware eene gebeurtenis daarstellen. *Weekblad van het Regt* (1855) N°. 1650. 1.

meent daarom, dat de Wetgever, door voor de verzwaring to eischen een *concomitance d'un autre crime*, daarmede eene misdaad van eenen anderen aard op het oog had. — Twee misdaden van *verschillenden aard te gelijker tijd* begaan openbaren in den dader eene groote boosaardigheid, maar dezelfde misdaad *twee malen* bedreven is het uitvloeisel van een en denzelfden hartstogt; hetzelfde leidend beginsel ligt hier ten grondslag, een zelfde soort van vordorvenheid is hier aanwezig.

In de tweede alinea van art. 304 verklaart de Wetgever, wat men door het onderling verband van doodslag tot een wanbedrijf te verstaan hebbe ¹⁾.

Men wees bij de discussiën op het geval, dat doodslag bedreven werd om diefstal te plegen of om een goed heenkomen den dief te vergemakkelijken. Of men echter overal zoo ligt een onderlinge betrekking tusschen doodslag en het wanbedrijf zal kunnen onderscheiden, valt te betwijfelen.

Slechts dan zal de doodslag het wanbedrijf verzwaren, wanneer er eene betrekking als van *oorzaak tot gevolg* tusschen het laatste en de eerste bestaat, m. a. w. wanneer de doodslag een *middel* om het wanbedrijf *te plegen* is geweest ²⁾.

¹⁾ De verzwarende omstandigheid is aanwezig, wanneer de doodslag ten doel had „soit de préparer, faciliter ou exécuter un délit, soit de favoriser la fuite et d'assurer l'impunité aux auteurs ou complices de ce délit.”

²⁾ Chauv. l. c. bladz. 279, bijv. het gebruik maken of dragen van verboden wapenen om een doodslag te begaan.

De gewigtige vraag of doodslag aanwezig is, wanneer hij, wien slagen zijn toegebracht of die verwond is, aan de gevolgen van die slagen of verwondingen bezwijkt, zelfs dan wanneer de dader geen bedoeling had om doodslag te plegen, vindt men in de Artt. 309 sqq. C. P. beslist.

Wat de *bestrafing* van zamenloop van misdrijven aangaat in Frankrijk vinden wij, even als bij ons, ook dáár de bepalingen der wet tot nog toe in het Wetboek van Strafvordering geregeld ¹⁾.

Terwijl men van Art. 365 Code d'Instr. Crim. eene algemeene en stellige bepaling wilde maken, een beginsel dat de geheele wetgeving beheerschen zou ²⁾, en zich daartoe op

¹⁾ Zie echter ons Ontwerp 1847 (voor een Strafwetboek) bij welks voordragt de regering oordeelde, dat deze aangelegenheid in het Wetboek van Strafrecht en niet in dat van Strafvordering behoorde te worden geregeld en dat van 1859 (Weekblad van het Regt n°. 2053) Boek I, Tit. II van *opheffing*, *vermindering* en *verhooging* der strafbaarheid, Artt. 37 (cf. Art. 207 Wtbk. v. Strafv.) en 38 (cf. Art. 208 Wtbk. v. Strafv.)

²⁾ Zie ook Mangin, *Traité de l'action publique*, § 461, waar hij de uitzonderingen opgeeft, door de wet en de jurisprudentie vastgesteld voor het beginsel van niet-cumulatie.

^{1^o)} Art. 220 C. P. Wanneer gevangenen, beklagden of beschuldigen zich aan rebellie schuldig maken, moet de straf daarop bepaald tegelijk door hen ondergaan worden met die, waartoe zij veroordeeld zijn voor handelingen die tot hunne arrestatie hebben aanleiding gegeven, zoo deze laatste niet doodstraf of levenslange gevangenisstraf is.

^{2^o)} Art. 245 C. P. Hetzelfde geldt voor straffen uitgesproken tegen ontsnapte gevangenen of die dit gepoogd hebben *par bris de prison ou par violence* enz. enz.

Zie v. Hoorebeke, *De la Récidive*, bladz. 216.

de woorden „En cas de conviction de plusieurs crimes et délits, la peine la plus forte sera seule appliquée” beriep, wilde men de toepasselijkheid van Art. 365 (dus een strafverhoogingsbeginsel) tot alle onderwerpen uitbreiden¹⁾. Dat die leer ochter in strijd is met den *tekst* der wet, met de *bedoeling* van den wetgever en met de *bewoegredenen* tot de door den tekst gehuldigde uitzondering is overtuigend aange- toond door Trébutien²⁾.

Bij de *peines principales* geldt de regel van Art. 365. Zij moeten zelfs dan toegepast worden, wanneer de door het Hof van Assises uit te spreken straffen slechts correctioneel zouden zijn, b. v. wegens den leeftijd van den beschuldigde³⁾. Op de *peines accessoires* (b. v.

¹⁾ Zie bij Chauv. en Helie, *Théor. du C. P.*, Deel I, bladz. 268 sqq. en Deel VI, bladz. 340 sqq. de Arresten van het Hof v. Cass.

²⁾ Trébutien l. c. I, bladz. 318 en 319. Zie over de toepassing der *peines principales* en *accessoires* bladz. 320 en 322.

Bertauld, *Cours de C. P. Explication théorique* enz., bladz. 332, 334, 335, wil onderscheiden *peines accessoires* en *peines complémentaires*. Bij *escroquerie* (405 C. P.) is renvoi sous la surveillance de la haute police een *peine accessoire*; bij *vagabondage* (271 C. P.) een *peine complémentaire, additionnelle, obligatoire*. De verwarring waaraan men zich hier schuldig maakt is daarin gelegen, dat men den *dubbelen* zin van de uitdrukking *principale* over het hoofd zag, die nu eens tegenover *peine additionnelle*, dan weêr tegenover *peine accessoire* staat.

³⁾ Het Hof v. Cassatie onderscheidde hier:

1°. het geval, wanneer de *eerste* veroordeeling eene straf, uit haren aard een *grad beneden* die voor het tweede misdrijf beloopt, bevat,

confiscatie, surveillance de la haute police) is het verbod van cumulatie niet toepasselijk ¹⁾.

Over de vraag of het verbod van opeenstapeling bij wan-

dan zal de tweede straf worden opgelegd, die noodwendig de eerste uitdelgt. (Cass. 8 Maart 1833, S. 33—1—365).

Om den aard der eerste veroordeeling te waarden, moet men letten op de werkelijk uitgesproken *straf* en niet op den aard der vervolgde overtreding. (Cass. 4 Junij 1836, S. 37—1—39).

2°. het geval, wanneer de straf voor het nieuwe misdrijf *van gelijken graad* is als de straf voor de eerste veroordeeling, dan moet men onderscheiden of die eerste veroordeeling al dan niet het *maximum* der straf bevat, in welk geval de straf is *uitgeput*, omdat de *zwaarste* ondergaan is. — (Alleen bij *Récidive* heeft men de bevoegdheid, om de straf een graad te verhoogen, door haar van natuur te doen veranderen). Is dit maximum niet bereikt, dan is de straf ook *niet uitgeput*. De regter mag hier de straf verhoogen, door achtereenvolgens de veroordeelingen uit te spreken, mits ze binnen de grenzen van het maximum blijven.

3°. het geval, wanneer de straf voor het nieuwe misdrijf *een graad lager* is dan die, uitgesproken bij de eerste veroordeeling. De eerste veroordeeling kan dan geen verandering ondergaan, omdat de zwaarste straf reeds toegepast is. (Art. 379 C. d'Instr. Crim.)

Zie verder bij Trébutien l. c. de aangehaalde Arresten, bladz. 322.

¹⁾ De bijkomende straffen zijn vastgesteld in het algemeen belang en met het oog op het bijzonder karakter van zekere misdaden of wanbedrijven: het doel van den wetgever zou dus niet bereikt zijn, indien hij, tegen wien hij deze maatregelen wil gebruiken, daaraan kon ontkomen alleen daardoor, dat hij behalve de misdaad of het bijzondere wanbedrijf, die ze noodzakelijk maakt, een zwaardere overtreding maar van een verschillende soort zou begaan..... Verder kan men ook niet beweren, dat een laten glippen der bijkomende straf het gevolg is van de kwijtschelding der hoofdstraf waarvan zij niet afhankelijk is; zij is *alleen accessoir aan het wanbedrijf of aan de misdaad* en niet aan de opgelegde straf.

bedrijven bestaat heeft de jurisprudentie in Frankrijk langen tijd gewankeld, en eindelijk in ontkenningen zin beslist ¹⁾.

Wat de eenvoudige *policie-overtredingen* aangaat, hier is, meende men, cumulatie volkomen gecorloofd. Terwijl de Wetgever bij misdaden en wanbedrijven cumulatie verbood, werd hij geleid door beschouwingen omtrent den aard der straffen, omtrent de grenzen die in het strafregt uit een oogpunt van menselijkheid niet overschreden mogen worden. Deze beweegredenen vallen weg wanneer er sprake is van *zeer ligte straffen op eenvoudige overtredingen, op nalatigheid, onachtzaamheid of ongehoorzaamheid* zonder dat het in de bedoeling van den overtreder lag om eene wet of politiereglement te schenden.

In *België* ²⁾ heeft men bij de herziening van Boek I en II. van den C. P. omtrent de bestraffing van zamenloop van misdrijven de volgende regelen vastgesteld; bij *meerdere politie-overtredingen* worden de straffen gecumuleerd (Art. 71), bij conc. van een of meer wanbedrijven en van een of *meerdere politie-overtredingen* worden de geldboeten gezamenlijk opgelegd, en de straffen van correct.

¹⁾ Zie ook Chauv. en Hélie, *Théorie du C. P.*, Deel VI. bladz. 345.

²⁾ Zie *Projet de Loi portant révision des Livres I et II du C. P.*

gevangenis zullen worden gecumuleerd binnen de grenzen door het volgend Art. gesteld, alleen worden uitgesproken. (Art. 72). Loopen meerdere wanbedrijven zamen, dan worden de straffen gecumuleerd, zonder dat ze echter *het dubbel van het maximum der zwaarste straf* kunnen te boven gaan (73).

De rekenschap die Roussel, rapporteur der tweede commissie ¹⁾ in de Chambre des Représentants ²⁾ aan Lelièvre ³⁾ van de bepaling van Art. 73 gaf was de volgende :

Op alle wanbedrijven staat niet dezelfde correctionele straf; men heeft straffen van 8 *dagen* gevangenis, *een*, *twee* maanden, andere weder, waarop alleen geldboete staat. Stel dat iemand 15 dezer wanbedrijven begaat, elk

¹⁾ Leden der commissie waren De Lehaye, Destriveaux, De Decker, D'Hont, Lelièvre, Adolphe Roussel en Monchoeur.

²⁾ Séance 22 Nov. 1851 in het *Projet de Révision*, bladz. 87 sqq.

³⁾ Bij zamenloop van meerdere *wanbedrijven*, zeide deze, wil de Code d'Instr. Crim. le *maximum* de la peine la plus forte, het ontwerp: le *double* de ce maximum; le concours de plusieurs infractions sera ainsi assimilé à la récidive au mépris de tous les principes du droit criminel... Wanneer er sprake is van zamenloop van meerdere *misdaden*, dan zal men het maximum der zwaarste straf moeten uitspreken, terwijl die misdaden misschien niet zulk eene zware straf verdienen. Men straft alzoo zamenloop van *twee* even zwaar als zamenloop van *tien* of *twaalf* dezer misdaden. Terwijl onze wetgeving over het algemeen voor de toepassing van zachte straffen is, maakt men ze ingeval van zamenloop van meerdere wanbedrijven te hard (Lelièvre in de *Chambre des Représentants*, zie boven).

acht dagen gevangenis of eene enkele geldboete medebren-
gende. Zou het nu bij deze minder zware wanbedrijven
regtvaardig en billijk zijn om den schuldige slechts met
een *maximum* van acht dagen te straffen? Men gevoelt,
dat hierin iets stuitends ligt, dat het maximum der
zwaarste straf ook dan nog niet voldoende zou zijn. De
minder zware correctionele overtredingen berokkenen,
om dat ze zich aanhoudend voordoen, een zeker nadeel
aan de maatschappij. *Groote misdaden* zijn zeldzaam, *cor-
rectionele overtredingen* niet.

Verder, zegt Roussel, vergete men ook niet, dat
„le délit correctionnel est pour ainsi dire un délit muni-
cipal.” Wannec twee bureu over en weêr wanbedrijven
plegen: „rien ne serait aussi propre à faire douter de la
loi, que la répression identique de plusieurs infractions
correctionnelles et d'une seule dans la même localité. Ce
serait attribuer une peine au plus grand nombre de
délits que de n'appliquer à leur concours aucune autre
peine que le maximum de la plus forte. *Avec le double
facultatif au contraire*, il y a pour le délinquant un motif
qui détermine le respect de la loi par le délinquant, lors
même qu'il n'a point encore reçu l'application de la
peine correctionnelle qu'il a méritée” ¹⁾.

In geval van zamenloop van misdad met een of meer
wanbedrijven of met een of meer overtredingen wordt de

¹⁾ *Proj. de Révis. Chambre des Représentants*, bladz. 87 sqq.

straf voor de misdaad alleen uitgesproken (Art. 74). Loopen meerdere misdaden zamen, dan wordt het maximum der zwaarste straf opgelegd, en de straf op het zwaarste bedreigd alleen uitgesproken. Deze straf zal zelfs tot vijf jaren boven het maximum kunnen gebragt worden, wanneer zij bestaat in tijdelijken dwangarbeid of detentie of tuchthuisstraf (Art. 75).

Wij vinden hier tevens vermeld, wat de Belgische wetgever onder de uitdrukking: „*de zwaarste straf*” verstaat: *La peine la plus forte est celle dont la durée, est la plus longue. Si les peines sont de la même durée, les trav. forcés et la réclusion sont considérés comme des peines plus fortes que la détention* (Art. 76) ¹⁾.

Eindelijk zegt Art. 77 dat de straffen van bijzondere verbeurdverklaring wegens meerdere misdaden, wanbedrijven of overtredingen beloopden, altijd zullen verecnigd worden.

¹⁾ Anderen verstaan onder *la peine la plus forte* die welke in de hierarchie der straffen hooger staat, zoodat bijv. 5 jaren tijdelijke dwangarbeid zwaarder dan 10 jaren tuchthuis zouden zijn. Zie o. a. v. Hoorebeeke l. c. bladz. 214; Trébutien l. c. I, bladz. 320. Zie ook *Bulletin des Lois de l'empire français*, 4e Série. Volgens het Keizerlijk Decreet van 23 Julij 1810 Art. 6 hing het begrip van de zwaarste straf bij misdaden van het opleggen van het brandmerk af. „Dans le concours de deux peines afflictives temporaires, celle qui emporterait la marque sera toujours réputée la plus forte.” (*Décret Impér. sur la mise en activité du Code Criminel*).

De bepalingen onzer tegenwoordige wetgeving ¹⁾ vinden wij in de Artt. 207 en 208 Strafv. Bij ons geldt niet het opeenstapelingsbeginsel als hoofdbeginsel. Wordt de beschuldigde schuldig verklaard aan onderscheidene misdrijven, dan zal alleen de straf tegen het zwaarste misdrijf bedreigd tegen hem worden uitgesproken (Art. 207. 2 Sv.) ²⁾. Het is dus niet zoo zeer de regel *poena*

¹⁾ Vergelijk hierbij stukken door de commissie tot het ontwerpen van een algemeen burgerlijk en lijfstraffelijk Wetboek overgegeven aan het staatsbewind der Bataafsche republiek, in het ontwerp van een lijfstraff. Wetboek, Vierde Hoofdstuk, (1804) (Art. 52 en 68).

²⁾ In het Ontwerp tot een strafwetboek v. 1847 oordeelde de regering „deze bepaling en wegens hare redactie en wegens haar inhoud onvoldoende. Door de *redactie*, omdat daarbij niet voorzien is voor het geval, dat misdrijven van gelijke zwaarte te zamen komen en door den inhoud, omdat het op geen goede beginselen kan berusten, dat de strafwet geen onderscheid maakt tusschen hem, die voor één en hem die voor meerdere misdrijven te regt staat.” Zij vertrouwdde hierin bij Art. 78 te hebben voorzien en oordeelde „dat de zamenvoeging van straffen (met uitzondering der geldelijke) veel te ver zou gaan.” Zij hield het voor noodzakelijk „dat de regter den zamenloop van misdrijven steeds als eene *verzwarende omstandigheid* moest beschouwen en daarnaar de maat der straf bepalen, en dat hem dus in dit geval ten minste gelijke bevoegdheid gegeven moet worden ter verhooging van het bedreigde maximum als ingeval van *herhaling*. Zonder zoodanige bepalingen toehoude de wetgever aan hem, die een misdrijf begaan had, zonder daarvoor te hebben te regt gestaan, als het ware strafeloosheid toezeggen voor alle volgende misdrijven van gelijke of mindere zwaarte. Eene wetgeving, die de herhaling van misdrijven als eene *verzwarende omstandigheid* beschouwt en daarop bij de toe te passen straf wil gelct

maior absorbet minorem dan wel deze *poena altera alteram consumit*, die bij ons is aangenomen. Dat dit de zin van Art. 207. 2 Sv. is, kan op grond van het aldaar gebezigde woord *zwaarste* niet betwijfeld worden. Door hierin een bewijsgrond voor andere meening te willen zien, zou men den Nederlandschen wetgever eene naauwkeurigheid van redactie toeschrijven, waarop hij zich geenszins kan beroemen. Teregt wordt dan ook in de memorie van toelichting tot het ontwerp van een strafwetboek van 1847 de gebezigde uitdrukking eene fout in de redactie genoemd ¹⁾.

Indien de straf tegen het zwaarste misdrijf bedreigd in enkele eerloosverklaring bestaat, zal daarbij gevoegd worden die van gevangenis, welke de beschuldigde *uit anderen hoofde* mogt hebben beloopt (Art. 207. 3 Sv.). Insgelijks is de regel, dat er geene opeenstapeling van straffen zoude zijn, door den wetgever niet toepasselijk gemaakt op geldboeten ²⁾ en verbeurdverklaring van bijzondere voor-

hebben, zou in strijd met zich zelve komen, als zij eene bepaling als die van gezegd Art. 207 uit het Wetboek van Strafv. behield, terwijl eerder het omgekeerde zou moeten plaats hebben, want de recidivist is in allen gevalle reeds voor zijn eerste misdrijf gestraft, terwijl de ander nog steeds straffeloos heeft misdreven" (*Staats-Courant* 1847, N°. 36 Memorie van toelichting N°. 44).

¹⁾ Gratama in de *Ned. Jaarb. v. Regtsg. en Wetgev.* Dl. IX, 1847, bladz. 607 en 608.

²⁾ Zie over cumulatie van doodstraf met geldboete o. a. de zaak van S. G. Mollinger, beschuldigd van de misdaad van brandstichting en

werpen, op grond dat er geene voldoende reden bestond om, indien de beschuldigde twee of meer boeten, ter zake van *verschillende* misdrijven heeft beloopt, hem de *mindere* kwijt te schelden ¹⁾.

Opeenstapeling van gevangenisstraf en eerloosverklaring en van boeten en verbodverklaringen heeft alleen plaats bij *concursum delictorum materialis* (bijv. slagen toebrengen en beleedigende uitdrukkingen bezigen; zich schuldig maken aan rebellie en nachtgerucht veroorzaken) maar niet bij *concursum delictorum formalis*, omdat iemand wegens één en hetzelfde feit nimmer twee malen gestraft mag worden ²⁾. Zoo behoort bijv. bij eene oplichting door middel van valsche geschriften slechts *éene boete* te worden opgelegd, omdat de oplichting in dit geval geen op zich zelf staand misdrijf uitmaakt.

van het wanbedrijf van poging tot oplichting ter zake van assurantie-maatschappijen, gerequireerd doodstraf en geldboete van f 1500, veroordeeld tot 5 jaar gevang. en f 1500 boete (*Weekbl. v. h. Regt* (1852) N° 1300, 2 en 4). Verg. voorts cassatie, Arrest 4 Mei 1852 (*Weekbl.* N° 1398). Zie ook *Affaire Castaing*, Oeuvres de N. F. Bellart, Tome V (doodstraf en ter zake van vernietiging van een testament, (Code Pén. Art. 439) veroordeeling tot eene vergoeding aan de civile partij, ten beloope van 100,000 frs.

¹⁾ Zie ook v. Deinse, *Strafwetten, Opgave van speciale wetten en kon. Besluiten enz. Jagt en visscherij*, bladz. 135, 142. — V. Hamelsveld, *Ned. Pandecten* (Accijnsen), 6e Deel, bladz. 748, 748.

²⁾ Als voorbeeld van *concursum idealis* (van een delictum commune en militare) zie men de Bosch Kemper, *Welboek van Strafvord.* III, bladz. 245, 246.

De vraag, of bij eenen *concursum delictorum homogeneum* (één soort van misdrijf plegen door onderscheidene handelingen) eene opeenstapeling van boeten behoort plaats te grijpen, wordt door sommigen bevestigend ¹⁾, door anderen m. i. te regt ontkennend beantwoord. — Stel dat iemand een jaar lang, elken dag een' ander, door zeker bedrog, voor 10 cents opligt, zal hij 365 maal de boete of slechts ééne boete verbeuren? Iemand die drie verschillende personen gelijktijdig uitscheldt, zal hij eens of drie malen met eene boete worden gestraft? In die gevallen behoort slechts eenmaal de boete opgelegd te worden ²⁾. Te regt heeft de Bosch

¹⁾ Zie de zaak van G. Pulting, J. Pulting en K. R. Bertrand beschuldigd ^{1º)} van valsheid in omstreeks 620 stukken geschriften van koophandel, door het namaken van geschriften en handteekening en ^{2º)} van het des bewust gebruik maken van die valsche geschriften, tot een aantal van ten minste 237 staks, — waar de advocaat-generaal requireerde de straf voor ieder van een kwartier uurs tepronkstelling enz. en eene *geldboete van f 42,000* en de kosten van het regtsgeding (*Weekblad van het Regt* (1852) N°. 1309, bladz. 4) en het Prov. Gerechtshof in Noord-Holland de beschuldigten ieder veroordeelde tot een half uur tepronkstelling, brandmerk met de letter F, twaalf jaren confinement alsmede tot betaling van 710 *geldboeten*, elk van f 50 (*dus f 35,500*) met de kosten (*Weekbl. v. h. Regt* (1852) N°. 1311, bladz. 4). Men kan zoodoende ligt tot eene algemeene verbeurdverklaring der goederen geraken! Zie daartegen de Wet van 29 Junij 1854, (*Staatsbl.* N°. 102, Art. 2).

²⁾ Zie de zaak van M. J. Lelyvelt, beschuldigd van valsheid gepleegd in authentiek en openbaar geschrift, alsmede in geschriften van koophandel, zoowel door het maken van valsche schrifturen als

Kemper er op gewezen, dat hiervoor grond is in de woorden *onderscheidene misdrijven, het zwaarste misdrijf, uit anderen hoofde* in Art. 207 even als die in de memorie van toelichting: *verschillende misdrijven* en de *mindere boete*, welke niet schijnen te doelen op handelingen, waartegen dezelfde straf uit dezelfde wetsbepaling is bedreigd, maar op handelingen, welke verschillend kunnen gequalificeerd worden en op welke ongelijke straffen zijn gesteld, terwijl slechts bij sommige misdrijven de straf geregeld wordt naar de afzonderlijke daden, waardoor men de wet overtreden heeft, bijv. bij *boomschennis* (Artt. 445 en 447 C. P.), en in onderscheidene politie-reglementen de uitdrukking: *in elke boete telken male te verbeuren* gevonden wordt, terwijl in belastingzaken de boete meestal naar de waarde van het geslokene geregeld wordt. Zijn zulke bepalingen niet aanwezig, dan beschouwt de Wetgever steeds de handelingen van gelijke qualificatie als één misdrijf, zoo lang er geene veroordeeling is uitgesproken ¹⁾.

Ofschoon het dikwijls eene zeer moeilijke vraag kan zijn, welke beginselen men te volgen hebbe bij de beslissing of er ééne voortgezette daad is dan wel of er

van valsche en gefingeerde aantekeningen en voorts van het des bewust gebruik maken van valsche of vervalschte stukken, veroordeeld tot brandmerk, 8jarig confiuement en ééne geldboete van f 50 (*Weekbl. v. h. Regt* (1839) Prospect. bladz. 2 en 4).

¹⁾ De Bosch Kemper, *Wetboek van Strafv.*, IIe Deel, bladz. 558—562.

meerdere handelingen aanwezig zijn, kan alleen het zoeken naar die beginselen tot beantwoording der vraag leiden, of er al dan niet cumulatie van boeten zal zijn ¹⁾.

In Art. 208 Wtbk. v. Strafv. is van het te zamenkomen van verschillende *veroordeelingen* sprake (in Art. 207 gelijk wij zagen van het te zamenkomen van *misdrifven*). Blijkt het, dat de beschuldigde te voren, doch na het plegen van het feit, dat het onderwerp zijner teregtstelling uitmaakt ter zake van andere misdrifven is veroordeeld geweest, dan zal de regter in de toepassing der straf acht slaan op de bevorens opgelegde straf of straffen. (Art. 208. 1). Wanneer de veroordeeling is uitgesproken na het feit, dat het onderwerp van het regtsgeding is, behoort de toepassing der straf te geschieden, als of die veroordeeling nog geen plaats had gehad en dan bij de toepassing der straf, de reeds ondergane straf afgetrokken te worden van die, welke men oplegt ²⁾.

¹⁾ De Wal in *Themis* (VI Dl. 1845) bladz. 434, 436, 437, die meent, dat, wanneer iemand met een ander, na het gezocht te hebben, in eene herberg twist krijgt en hem mishandelt; eenige dagen later met zijn buurman over de gemeenschappelijke heg in ommin geraakt en ook dezen vele slagen en stooten toebrengt, — hier niet *éene* maar *twee* geldboeten moeten worden toegepast, omdat er een *concedel. homogeenus* aanwezig is en geen voortgezet misdrijf; terwijl hij in het geval dat een beschonken jongeling te Leyden zich met een mes aan de leuning eener brug geplaatst hebbende achtereenvolgens drie voorbijgangers kwetst, slechts *éene* boete wil hebben opgelegd, omdat hier voortgezet misdrijf bestond. — Zie ook Gratama l. c. bladz 608—611.

²⁾ Zie het voorbeeld bij de Bosch Kemper, *Wtbk. v. Strafv.*

In geen geval zal de regter eene straf uitspreken, waarvan het gevolg zou zijn, dat de beschuldigde, ter zake dier gezamenlijke misdrijven eene zwaardere straf zou ondergaan dan het maximum bij de wet tegen het zwaarste bedreigd. Is echter de doodstraf gesteld op de misdaad, waarvoor hij het laatst te regt staat, dan zal die straf worden uitgesproken, onaan gezien de straffen, welke hij vroeger mogt hebben ondergaan (Art. 208, 2 en 3). Bij deze uitzondering op alinea 1 kan sous eene ineensmelting van de ondergane straf met de doodstraf eene onmogelijkheid zijn, zoodat eene cumulatie van straf dan onvermijdelijk wordt ¹⁾. Dat Art. 208 tot moeijelikheden moest aanleiding geven en ongelijkheid van toepassing der strafwet, door het al dan niet *gelijktijdig*

2e Deel, bladz. 564. A begaat in Jan. 1836 valsheid in onderlandsch geschrift, in 1837 diefstal bij nacht in een bewoond huis, voor welk laatst misdrijf hij reeds 3 jaren in de gevangenis heeft *doorgebragt* alvorens het in 1836 gepleegd misdrijf ontdekt wordt. Bij gelijktijdige beregting zou hij niet zwaarder dan tot 10 jaren tuchthuisstraf mogen gestraft worden. Hij was voor den diefstal in 1837 tot 8 jaar veroordeeld, zoodat hem derhalve slechts twee jaren conf. en brandmerk worden opgelegd.

Was de beschuldigde in dit geval bij de eerste veroordeeling *veroordeeld* tot 8 jaren corr. gevangenis, dan zal men den schuldige ook niet langer dan 7 jaren (boven de *drie* jaren) gevangen kunnen houden, terwijl die drie jaren ook niet zouden moeten beletten, dat de corr. gevangenis in eene criminele werd veranderd.

¹⁾ Bijv. eene terechtstelling ter zake van diefstal met braak voordat een vroeger gepleegde moord ontdekt is, kan ten gevolge hebben, dat de beschuldigde eerst andere straffen en daarna doodstraf ondergaat.

vervolgen van onderscheidene misdrijven blijkt reeds uit het voorbeeld door de Bosch Kemper gegeven, dat wanneer iemand twee verschillende oplichtingen pleegt, ééne in Januarij, ééne in Maart en te gelijk in April, tegen hem ter zake van beide vervolgd, volgens Art. 208 slechts eenmaal de straf van oplichting en bedrog zal kunnen worden uitgesproken, ofschoon die straf tweemaal zou toegepast moeten worden, wegens dezelfde feiten, indien de veroordeeling wegens het in Januarij gepleegde feit reeds vóór dat in Maart gepleegd, had plaats gehad ¹⁾.

Art. 227, 6, 7 en 8 Sv. eindelijk is geschreven voor de gevallen dat de beklaagde teregtstaande wegens wanbedrijven *te voren doch na het plegen* van het feit, waarvoor hij te regt staat, ter zake van wanbedrijf of misdaad is veroordeeld geweest. Ook dan kan de nieuw op te leggen straf nimmer overtreffen het maximum der zwaarste van

¹⁾ De Bosch Kemper, *Wtb. v. Strafv.*, bladz. 565.

R. H. Eyssonius Wichers in de *Opmerk. en Mededeel.* (1848) bladz. 81—93, die ter vermijding van moeilijkheden (bijv. wanneer de uit te spreken straffen *ongelijk* zijn als gevangenis en tuchthuisstraf; wanneer de duur der vroeger opgelegde straf reeds zoo lang is, dat door de minst op te leggen straf, bij de vroegere gevoegd, het maximum overtroffen zou worden), meent, dat de regter zich op het standpunt plaatsen moet alsof de verschillende misdrijven gelijktijdig behandeld werden.

Zie ook Léon, *Regtspraak van den Hoogen Raad*, 2e Deel, 6e Aflev., Hoofdst. VII, bladz. 1359 sqq., 1374 sqq.

al de gepleegde misdrijven en de reeds ondergane gevangenisstraf zal worden toegerkend.

Terwijl ik hier slechts ter loops op het verschil tusschen het fransche regt en het onze wijs wat betreft eene scheiding van correctioneel en crimineel ¹⁾, die aldaar voor een beschuldigde van misdaad en wanbedrijf zoo nadeelig is (men denke slechts aan het proces van Madame Lafarge), waar bijv. eene aanklagt wegens diefstal reeds een vooroordeel doet ontstaan tegen den later wegens vergiftiging beschuldigde, wil ik voor onze wetgeving nog de bepalingen onzer ontwerpen van 1859 ²⁾ en later vermelden.

¹⁾ Zie ook *Regtsgel. Bijblad*, Dl. IV (1842) bladz. 65—68 over de vraag die bij het Prov. Hof te Utrecht zich voordeed of, indien de vervolging van een wanbedrijf ingevolge art. 135 Wtbk. v. Strafv. bij die van de misdaad is gevoegd en de beschuldigde voortvlugtig is, het Hof den beschuldigde voor beide gevallen weerspanning aan de wet kan verklaren dan wel met de correctioneële vervolging ingevolge art. 270 Wtbk. v. Strafv. moet worden voortgegaan? Het Hof verklaarde hier *weerspanning aan de wet* ten opzichte van de *misdad* alleen en verleende ten opzichte van het *wanbedrijf* verstek tegen den beschuldigde (Arr. 5 Aug. 1841). De Hooge Raad vernietigde het Arrest op grond, dat Art. 135 Wtbk. v. Strafv. gemeenschappelijke en gelijktijdige behandeling op de openbare terechtzitting vordert, hetgeen niet geschied was (Arr. 18 Jan. 1842). Wat de bepaling van Art. 135 Wtbk. v. Strafv. betreft, die anders boven de gedwongen afscheiding van samenloopend *délit* en *crime* in het fransche regt, de voorkeur verdient, zie zaak v. Madame Lafarge, *behandeling ter zake van den diefstal der edelgesteenten*, *Weekbl. v. h. Regt*, 1841, n°. 201. 4.

²⁾ Zie *Weekbl. v. h. Regt* (1859) n°. 2053.1. Bk. I. Tit. II. Van opheffing, vermindering en verhooging der strafbaarheid.

In Art. 36 wordt het bestaan van slechts één misdrijf en wel van het *zwaarste* aangenomen, waar dezelfde daad volgens de wet op verschillende wijze als misdrijf kan worden beschouwd; waar de wet het misdadige eener handeling ziet in eene gewoonte of toestand, waarin krenking van verplichtingen jegens de maatschappij of jegens bijzondere personen plaats heeft, zoo lang die gewoonte of toestand niet door eene geregtelijke vervolging werd afgebroken ¹⁾; waar bedrijven of handelingen, die de bestanddeelen van een misdrijf uitmaken ook op zich zelve strafbaar zijn ²⁾. In de hier aangeduide gevallen is slechts één misdrijf, al kan de daad regtskundig op verschillende wijze als misdrijf worden beschouwd. Het is rationeel, niet minder voor dit geval dan voor dat van zamenloop van misdrijven, de bepaling uitdrukkelijk op te nemen, dat, niettegenstaande de mogelijkheid van die verschillende beschouwingen alleen de zwaarste gelden moet.

Art. 37 betreft den *zamenloop van misdrijven* in den

¹⁾ Zie *de memorie van toelichting*. Niet iedere afzonderlijke daad tot bevordering van ontucht, niet iedere daad, waardoor een failliet elk zijner schuldeischers afzonderlijk benadeelde, stellen zoo vele afzonderlijke misdrijven daar. Eene juiste opvatting van het karakter, het wezen der verschillende soorten van misdrijven kan eerst bepalen, waar zoo het misdadige in eene gewoonte of doorlopenden toestand ligt, niet in eene enkele handeling.

²⁾ De daden van geweld en braak worden één met het misdrijf van diefstal, waarvan zij verzwarende omstandigheden daarstellen en kunnen niet nevens dat misdrijf worden vervolgd of gestraft.

eigenlijken zin en zegt: Hem die schuldig wordt verklaard aan onderscheidene misdrijven, wordt alleen de straf opgelegd, welke tegen het zwaarste dier misdrijven is bedreigd. Deze bepaling is echter niet toepasselijk op geldboeten en bijkomende straffen op elk dier misdrijven afzonderlijk gesteld. ¹⁾ Art. 38 handelt over dien samenloop bij niet gelijktijdige beregting: ²⁾ Bij schuldigverklaring van een beklaagde aan eenig misdrijf gepleegd vóór zijne veroordeeling wegens een ander misdrijf, moet de regter bij de toepassing der straf, die vroegere veroordeeling in rekening brengen en mag hij geene straf uitspreken, welke gevoegd bij de reeds opgelegde, zwaarder zoude zijn dan het maximum bij de wet tegen het zwaarste dier misdrijven bedreigd. Indien echter de doodstraf op het misdrijf, waarvoor hij het laatst te regt staat, bedreigd is, wordt die straf uitgesproken onaan gezien de vroeger opgelegde straffen.

Art. 39. Ter bepaling van de betrekkelijke zwaarte van misdrijven wordt op het maximum der bedreigde straffen gelet en geen acht geslagen op bijkomende straffen, noch ook op de geldboete, welke nevens gevangenisstraf is bedreigd. Zijn de straffen van verschillende soort, dan beslist de volgorde van Art. 2 Tit. I. ³⁾

¹⁾ Cf. Art. 207 *Wtbl. v. Strafv.*

²⁾ Cf. Art. 208 *Wtbl. v. Strafv.*

³⁾ Zie *Weekbl. v. h. Regt* (1859) n°. 2052.1 (Doodstraf, zware tuchthuisstraf, gewone tuchthuisstraf, verbanning, gevangenis, geldboete).

In het Ontwerp Godefr oi 1861—1862 vinden wij in den zevenden Titel: Van het Regtsgeding in eersten aanleg, (§ 4 van de beraadslaging en uitspraak), in Art. 79 bepaald, dat bij schuldigverklaring de straf wordt toegepast tegen het misdrijf bedreigd. — Leveren hetzelfde feit of dezelfde feiten meerdere misdrijven op, de beklaagde wordt slechts schuldig verklaard aan een enkel misdrijf, en, zoo tegen de misdrijven verschillende straffen zijn bedreigd, aan dat misdrijf, waarop de zwaarste straf is gesteld. — Is de beklaagde schuldig aan verschillende feiten, die onderscheidene misdrijven opleveren ¹⁾, alleen de straf wordt toegepast tegen het zwaarste misdrijf bedreigd. Deze laatste bepaling is niet van toepassing op boete en verbeurdverklaring ²⁾. — Art. 80. Indien de be-

¹⁾ Art. 79 van het Ontwerp Olivier (1863—1864) voegt hierbij nog: „slechts ééne straf en, zoo tegen de misdrijven verschillende straffen zijn bedreigd, alleen de zwaarste wordt toegepast. Verder: deze laatste bepaling enz.

²⁾ In de memoriën van toelichting op beide Ontwerpen wordt omtrent het tweede lid van Art. 79 (het eerste, derde en vierde lid zijn ontleend aan Art. 207 *Wetboek van Strafv.*) gezegd, dat het nieuw is, hoezeer het niet twijfelachtig schijnt, dat hetzelfde beginsel ook onder de tegenwoordige wetgeving behoort te worden aangenomen. Het voorziet in het geval van den zoogenaamden *concursum delictorum formalis*, terwijl het derde lid op het oog heeft den *concursum delictorum materialis*.

Hetgeen in het eerste lid van Art. 207 verder wordt bepaald omtrent het geval, dat het misdrijf tot de kennisneming blijkt te behoren van eenen lagereu regter en omtrent de veroordeeling in de kosten, is hier niet overgenomen. Die regeling wordt aangetroffen in de voorgestelde Artikelen 81 en 84.

klaagde reeds vroeger, doch na het plegen van het feit, waarvoor hij terecht staat, ter zake van misdrijf is veroordeeld geweest, wordt geene straf toegepast, zwaarder dan die met inachtneming van het voorgaand Art. had kunnen zijn opgelegd, indien de beklaagde voor die onderscheidene misdrijven te gelykertijd ware vervolgd. Is tegen het misdrijf, waarvoor de beklaagde het laatst te recht staat, gevangenisstraf bedreigd en ter zake van het misdrijf, waarvoor hij vroeger heeft te recht gestaan, tuchthuisstraf opgelegd, geene straf wordt toegepast, waarvan het gevolg zou zijn, dat de tijd, gedurende welke de beklaagde krachtens de beide uitspraken in hechtenis moet zijn, te boven gaat dien, waarvoor de tuchthuisstraf bij het eerste vonnis had kunnen zijn opgelegd. Is tegen het misdrijf, waarvoor de beklaagde het laatst te recht staat, de doodstraf, die van wegvoering naar een oord van ballingschap of die van uitbanning bedreigd, deze straf wordt toegepast, welke ook de vroeger opgelegde zij ¹⁾.

1) Het hier voorgestelde, zeggen de memoriën van toelichting, berust op dezelfde beginselen, die ten grondslag liggen aan het bepaalde bij Art. 208, in verband met Art. 227, N°. 6, 7 en 8 der tegenwoordige Wet. De wijzigingen ontleenen voornamelijk haren grond aan de ineensmelting dier bepalingen, aan de veranderingen in de Strafwet wat betreft de eerloosverklaring, en aan de wenschelijkheid, dat bij dit Wetboek de uitdrukkingen van *crimineel* en *correctioneel*, of van *misdad* en *wanbedrijf* worden vermeden. — Het laatste lid van Art. 201 wordt voorts aangevuld bij het laatste lid van het hier voorgestelde Artikel. De straffen toch van wegvoering naar een oord

Art. 81. De veroordeelde wordt tevens verwezen in de kosten. Zijn meerdere feiten ten laste gelegd en wordt de beklagde slechts ter zake van sommige dier feiten veroordeeld, de verwijzing in de kosten kan ook voor een deel plaats hebben. — Bij veroordeeling van medebeklaagden wegens hetzelfde misdrijf, heeft hoofdelijke verwijzing in de kosten plaats — Worden mede-beklaagden niet wegens hetzelfde misdrijf veroordeeld, voor ieder der veroordeelden wordt het aandeel in de kosten bij het vonnis bepaald. — Indien mede-beklaagden niet allen worden veroordeeld, kan, ten aanzien van den veroordeelde, verwijzing in de kosten ook voor een deel plaats hebben. — Kosten, door of ten verzoeke van den beklagde gemaakt, zijn alleen in zoo verre onder de geregtskosten begrepen, als zij zijn veroorzaakt door de oproeping van getuigen of deskundigen, die op verzoek van den beklagde door den officier van Justitie of bij weigering van deze ¹⁾, op bevel van den president zijn gedagvaard ²⁾.

van ballingschap zijn van dien aard, dat zij computatie van vroeger ondergane straf niet wel toelaten.

¹⁾ In het Ontwerp Olivier ontbreken de woorden: „door den officier van Justitie of bij weigering van deze.”

²⁾ In de memoriën van toelichting vindt men hierover het volgende:
Art. 207 *Wetboek van Strafv.* schrijft alleen voor, dat de schuldige verklaarde in de kosten wordt veroordeeld. De solidariteit bij veroordeeling van meederen voor hetzelfde feit volgt, waar het geldt veroordeeling wegens misdaad of wanbedrijf, uit Art. 55 van het *Wetboek*

Wat de Artt. 220 en 221 Wetbk. v. Sv. aangaat, lezen wij in het ontwerp Wetbk. v. Sv. van de Ministers Godefroi en Olivier, in Titel VII van het regtsgeding in eersten aanleg § 2 (van het onderzoek ter terechtzitting) in Art. 60: Indien op de terechtzitting eenig misdrijf wordt gepleegd, wordt de verdachte met de getuigen onmiddellijk ondervraagd en daarvan door den griffier proces-verbaal opgemaakt en met den president en de regters onderteekend. Het proces-verbaal wordt door de regtbank in handen gesteld van den officier van justitie. In de gevallen, waarin volgens Art. 29 van den II den Titel voorloopige in hechtenis stelling is toegelaten, kan de regtbank op de vordering van den officier van justitie of ambtshalve, tevens de voorloopige aanhouding van den verdachte bevelen. Het voorlaatste en laatste lid van Art. 37 zijn dan van toepassing (Zie Art. 1 Titel VI van de Ontwerpen).

Art. 61. Indien uit het onderzoek ter terechtzitting voldoende aanwijzing ontstaat, dat de beklaagde zich heeft schuldig gemaakt aan een ander strafbaar feit dan waar-

van Strafrecht; waar het geldt veroordeeling wegens overtredingen van politie, uit Art. 156 van het Decreet van 18 Junij 1811 (Fortuyn III, 319). Het is meer regelmatig voorgekomen de bepaling omtrent de solidariteit over te nemen te dezer plaatse, waar het onderwerp der kosten in zijn geheel wordt geregeld. — Het tweede en vijfde lid behelzen nieuwe bepalingen, die zich door de billijkheid aanprijzen, terwijl ook het vierde lid eene leemte aanvult in de bestaande Wet.

voor hij te regt staat, wordt, wanneer de officier van justitie het vordert, op de wijze bij het eerste lid van het voorgaand Art. bepaald, proces-verbaal opgemaakt, houdende de verklaringen van de getuigen en van den verdachte ten aanzien van dat feit. Het voorlaatste en laatste lid van het voorgaand Art. zijn dan van toepassing. ¹⁾

¹⁾ In de Memorien van Toelichting van beide wetsontwerpen wordt aangaande Art. 61 gezegd: Het hier voorgestelde strekt tot vervanging van de tegenwoordige Artt. 220 en 221 Wtbk. v. Strafv. Die bepalingen berusten op vele onderscheidingen, zoo als: of de beklagde wordt vrijgesproken dan wel veroordeeld; of hij in hechtenis dan wel in vrijheid is; of het nieuw bekend geworden misdrijf al dan niet zwaardere straf vereischt dan dat, waarvoor hij te regt staat: of hij al dan niet aan dat misdrijf medepligtigen heeft; of deze laatsten al dan niet in hechtenis zijn. Al deze onderscheidingen schijnen bij meer eenvoudige regeling te moeten vervallen. De regering beschouwt de zaak uit het volgende oogpunt: blijkt op de terechtzitting van een ander misdrijf, door den beklagde gepleegd, dan kan te dier zake op de gewone wijze vervolging worden ingesteld. Dadelijke voorziening kan echter noodig zijn, om hetgeen later tot overtuiging kan strekken niet te doen verloren gaan, of om zich te verzekeren van den persoon van den beklagde. Dat doel zal bereikt worden door hetgeen bij het hier voorgedragen artikel wordt voorgesteld, en hetwelk overeenkomt met het stelsel, aan het voorgaand artikel ten grondslag gelegd. — Daarbij wordt niet onderscheiden tusschen het geval, dat de beklagde al dan niet in hechtenis is; in beide gevallen toch kan de aanhouding noodzakelijk zijn, het meest in het laatstbedoelde geval, waarin echter Art. 220 juist niet voorziet.

Daar voorts het onderzoek omtrent het nieuw ontdekte misdrijf onafhankelijk is van dat omtrent het misdrijf, waarvoor de beklagde te regt staat, moet de handeling, die in het belang van het onderzoek hier wordt toegelaten, kunnen plaats hebben, welke ook de uitslag zal zijn van de vervolging, die aanhangig is. Wel bestaat

Ten slotte nog de bepalingen over zamenloop v. misdrijven die wij in sommige duitsche Wetboeken aantreffen.

In het Wetboek v. Oostenrijk wordt wel van *concusus realis* maar niet van den *idealis* gewag gemaakt ¹⁾.

In dat v. Pruissen ²⁾ vinden wij eene bepaling voor

de mogelijkheid, dat zoo de aanhangige vervolging veroordeeling ten gevolge heeft, ook bij schuldigverklaring aan het nieuw ontdekte misdrijf, oplegging van nieuwe straf door het beginsel, nedergelegd in het tegenwoordige art. 208 (zie art. 50 van dezen titel) zal zijn nitgesloten; maar bij de onzekerheid, wat het onderzoek omtrent het nieuw ontdekte misdrijf zal opleveren, bij de mogelijkheid dat daardoor het misdrijf zal blijken een zwaarder karakter te hebben, of medepligtigen zullen worden aangewezen, is het onderzoek in geen geval *a priori* doelloos te heeten.

¹⁾ Hat ein Verbrecher mehrere Verbrechen begangen, welche Gegenstand der nämlichen Untersuchung und Aburtheilung sind, so ist er nach jenem, auf welches die schärfste Strafe gesetzt ist, jedoch mit Bedacht auf die übrigen Verbrechen zu strafen. — Diese Vorschrift muss auch in dem Falle beobachtet werden, wenn Verbrechen mit Vergehen oder Uebertretungen zusammentreffen (§ 34 en 35).

²⁾ Zie de Wet van 14 April 1856, § 55. Wenn eine und dieselbe Handlung die merkmale mehrerer Verbrechen oder Vergehen in sich vereinigt, so kommt das Strafgesetz zur Anwendung, welches die schwerste Strafe androht. Omtrent den *concusus realis* zegt Art. 56: „Gegen denjenigen, welcher durch verschiedene selbständige Handlungen mehrere Verbrechen oder Vergehen begangen hat, ist auf sämtliche dadurch begründete Strafen vereinigt zu erkennen. Es kann jedoch, soweit es sich um Freiheitsstrafen handelt, die Dauer derselben bis auf das Masz der für das schwerste Verbrechen oder Vergehen bestimmten Freiheitsstrafe herabgesetzt werden. — § 57 beperkt § 56 als volgt: 1°) Ist auf mehrere zeitige Freiheitsstrafen vereinigt zu erkennen, so darf in dieser Vereinigung niemals die Dauer von 20 Jahren und insofern Vergehen vorliegen, niemals die Dauer von 10 Jahren überschritten werden. 2°) Sind die in Vereinigung zu erkennenden

concursum idealis even als in dat van Oldenburg ¹⁾.

In Wurtemberg ²⁾ en Baden ³⁾ is met opzigt tot den conc. ideal. ook in het geval voorzien, dat door eene handeling de strafwet tegenover meerdere *personen* geschonden is.

Het Wetboek van Saksen veroorlooft in geval van conc. real. verhooging der straf tot het dubbel der straf voor het zwaarste misdrijf ⁴⁾. Dat van Thuringen wil in dit geval de vereenigde toepassing van al de verdiende straffen en geeft afzonderlijke voorschriften voor zamenloop van verschillende *soorten* van straffen ⁵⁾. De meeste Wetboeken verbieden nog, dat nevens doodstraf en levenslange tuchthuisstraf andere straffen toegepast worden ⁶⁾. En wij mogen ook te regt vragen: Welke

Strafen verschiedener Art, so ist unter Verkürzung ihrer Gesamtdauer auf die schwerste dieser Strafarten zu erkennen. 3°) Die gefängnisstrafe kann in diesem Falle die Dauer von 5 Jahren, jedoch niemals die Dauer von 10 Jahren überstiegen.

¹⁾ Art. 309.

²⁾ Art. 123.

³⁾ § 182.

⁴⁾ Art. 78.

⁵⁾ Art. 52, 53, 56.

⁶⁾ Zie R. von Kräwel, *Entwurf nebst Gründen zu dem allgemeinen Theile eines für ganz Deutschland geltenden Straf-Gesetzbuchs*, bladz. 172—178, 1862. — C. Hahn, *Strafgesetzbuch für die Preussischen Staaten mit Weglassung der aufgehobenen und Einschaltung der neueren Bestimmungen*, bladz. 40 sqq. Zie ook Karl, D. A. Röder, *der Strafvollzug im Geist des Rechts*, bladz. 38, 42, 45, 48, 66, 67.

Voor het Spaansche Wetboek zie men Laget Valdeson en

andere straf zou de afschuwelijke driedubbele gifmen-
ger in het laatst van het vorige jaar hebben kunnen on-
dergaan, had hij niet zelf de handen aan zich geslagen? ¹⁾
En zoo boetten in 1836 Fieschi, Morey en Pepin
in 1858 Orsini met geene andere straf dan die van hun
leven, voor den gruwelijken zamenloop van de misdaden,
bewerkt door het helsche werktuig ²⁾; zoo bij ons de
dief en moordenaar J. H. Kämpfer in 1854 ³⁾.

Louis Laget, *Théorie du C. P. Espagnol comparée avec la législation française*, bladz. 304—307. Règles pour l'application des peines aux auteurs de délits consommés, de délits frustrés et de tentatives de délits enz.

¹⁾ Zie het engelsch blad John Bull (Saturday 14 Nov. 1863, Vol. XLIII, N°. 2240, bladz. 729, A triple murder in a cab (Samuel Hunt), die zijne vrouw en twee jeugdige kinderen met de grootste koelbloedigheid vergif toediende en in het rijtuig hun dood afwachtte.

²⁾ Zie Bérenger l. c. *De la répression pénale*, bladz. 117—119; *Mémoires de Gisquet* l. c. bladz. 75 (Arrest van veroordeeling 15 Febr. 1836).

³⁾ Zaak van J. H. Kämpfer, *Weekbl. v. h. Regt* (1854) N°. 1558. 4; Akte van beschuldiging N°. 1574. 3 (1°) diefstal met geweldoefening en gewapend gepleegd, bij nacht, in een bewoond huis door middel van binnenbraak; 2°) moord gepleegd op eene vrouw en twee kinderen; 3°) poging tot moord, gepleegd op eene vrouw en een kind, welke poging, beide malen door uiterlijke bedrijven gebleken en tot een begin van nitvoering overgeslagen, hare uitwerking alleen miste door toevallige en van des daders wil onafhankelijke omstandigheden en wel de sub N°. 2 en 3 vermelde misdaden, ten einde den in de eerste plaats genoemden diefstal voor te bereiden, gemakkelijk te maken, of de ontdekking daarvan te voorkomen); *Weekbl. v. h. Regt* N°. 1575. 4; Arrest van veroordeeling tot de doodstraf, *Weekbl. v. h. Regt* N°. 1582. 2.

DE BESTRAFFING VAN DEN ZAMENLOOP VAN MISDRIJVEN
MEER IN HET BIJZONDER BESCHOUWD TEGENOVER
DE DRIE STRAFREGTS-BEGINSELEN.

Na de vermelding der bepalingen van sommige Wetgevingen, wil ik hier nog een enkel woord over het jus constituendum spreken.

Daar zelfs onder Wetgevers en regtsgeleerden nog verschil heerscht, welke der drie Strafrechtsbeginselen als leidend beginsel in de Strafwetgeving moet worden gehuldigd, zal ik het althans niet wagen om eene beslissende keuze te doen. Het komt mij voor, dat én het opeenstapelings- én het strafverhoogings-beginsel ¹⁾ groote waarheden bevatten, waarvan echter nimmer een op zich zelf beschouwd als *eenig* beginsel zal kunnen gelden, omdat reeds dadelijk eene verdeling als die van *ideële en reële* zamenloop van misdrijven ons hier verhindert overal opeenstapeling of overal verhooging van straf aan te nemen. Zij die de wetenschappelijke verdediging

¹⁾ Door anderen evenzeer uitdelgingsbeginsel geheeten, zie bladz. 9.

van het *quot delicta tot poenae* aanvaarden, hebben echter door het tot den reëlen zamenloop te beperken, door aan het begrip van onvereëngbaarheid der straffen eene groote uitbreiding te geven en eindelijk door de vele uitzonderingen op dat beginsel daaraan zoo veel moeten inruimen, dat de handhaving als leidend beginsel in de strafwetgeving wel niet mogelijk schijnt ¹⁾. En toch bij het eerste nadenken over de zaak is het beginsel van opeenstapeling een zeer natuurlijk beginsel, en het is derhalve daarvan dat ik in dit hoofdstuk wil uitgaan.

Wanneer meerdere misdrijven tijdens de veroordeeling te zamen loopen, zoo kan men, meenden sommigen, in die *toevallige omstandigheden* geen aanleiding vinden, om de straffen die *de dader* voor de afzonderlijke misdrijven verdiend heeft te verzwaren; die straffen zijn reeds door de maat van strafbaarheid bij den dader bepaald, en deze bepaling kan zeker niet gewijzigd worden omdat een geheel zelfstandig misdrijf, dat ook met bijzondere straf bedreigd is, daarmede zamenloopt. Men zou dan de strafverzwaring afleiden uit eene bloot toevallige gebeurtenis, die buiten het afzonderlijk beschouwd misdrijf ligt en welke tot de waarde of qualificatie der straf niets afdoet.

Wanneer zamenloop van misdrijven geene reden tot strafverzwaring ²⁾ kan zijn, zegt men verder, dan kan

¹⁾ Krug, *Ueber die Concurrrenz der Verbrechen* enz., bladz. 9.

²⁾ Zie echter Rousset, *Rapport namens de Belg. commissie*,

daarin nog minder eene aanleiding tot verzachting der afzonderlijk verdiende straffen gelegen zijn. Het grooter aantal misdrijven, de daardoor bewezene diepere verdorvenheid des daders zou anders eene verzachtende omstandigheid worden, die zich door niets laat regtvaardigen. Wij worden hier dus als ware het van zelf teruggevoerd tot het *Quot delicta tot poenae*. Zulke beschouwingen laten zich zeker de jure constituendo evenwel niet de jure constituto regtvaardigen.

Die regel zou nu volkomen regtvaardig en juist zijn, indien men voor alle misdrijven in hun groote verscheidenheid slechts eene en dezelfde straf kon vaststellen. Maar juist omdat de te samenloopende misdrijven van elkander in natuur en in de wijze waarop ze ontstaan verschillen, ligt daarin ook reeds het verschil van beginselen voor de strafbepaling der afzonderlijke misdrijven opgesloten, zoodat hierdoor tevens eene verscheidenheid van samenloop van misdrijven als van zelf wordt geregvaardigd.

Gelijk wij boven zagen strijdt het *Quot delicta tot poenae* reeds aanstonds dáár met ons menschelijk gevoel ¹⁾,

bladz. 47 en 48. Bij samenloop van misdrijven moet men afzonderlijke strafschuldigheid onderscheiden om hun coëxistentie en de zwaarste straf die ze kunnen medebrengen vast te stellen. Wanneer dit eenmaal is uitgemaakt, dan worden de overige samenloopende misdrijven slechts een verzwarende omstandigheid der zwaarste misdaad.

¹⁾ Gratama l. c. in de *Ned. Jaarb. v. Regtsgeleerdheid en Wetgev.* IX Dl., bladz. 593... Want is het niet hard hem, die na bangen

waar de bijzondere wijzen, waarop de misdrijven gepleegd worden, *toch niet zooveel verdorvenheid* bij den misdadiger verraden, als wel het geval is, wanneer ze zich weêr op eene andere wijze voordoen. Bij de toepassing van hetzelfde strafbeginsel op twee misdadigers, wier strafbaarheid niet even groot of dezelfde is, zou men dus den een te zacht, den ander te hard straffen. — De eerste vraag die zich voordoet is wel deze: Hoe ontstaat het misdrijf in den mensch? Teugelloosheid van begeerten en hartstogten is zeker de naaste bron. Wanneer deze zich meermalen in de verschillende misdrijven, daardoor veroorzaakt, openbaren, vinden wij daardoor eene moerdere verdorvenheid in 't algemeen bij den dader bevestigd. Die hartstogten zijn de drijfveeren van zijne misdadige handelingen, die het aantal der soorten van misdrijf en tevens de maat der strafschuldigheid bepalen.

Zien wij nu in iemand de meest verschillende drijfveeren tot misdoen in de daaruit voortgevloeide ongelijksoortige misdrijven vereenigd, dan moeten wij bij hem eene veel gevaarlijker aantasting der openbare orde, eene veel diepere verachting der strafwet, eene veel grootere verdorvenheid aannemen dan bij hem die voortdurend slechts hetzelfde

zielstrijd eindelijk bezwijkt en heden steelt, maar, daardoor minder schroomvallig het morgen herhaalt, tweemaal te straffen, als waren zijne daden dubbel zwaar? Is het niet onwaar, dat eene gevangenisstraf van *veertig* jaren viermaal zoo zwaar is als eene van *tien* jaren? Kunnen niet hoeyen strenger naarmate ze langer gedragen zijn?...

misdrijf begaan heeft. Hij die uit haat en wraak *verwondt*, uit hebzucht *steelt* en om zijnen wellust te bevredigen *verkracht* is grooter, gevaarlijker en meer verdorven misdadiger, dan hij die steeds door dezelfde drijfveeren geleid, driemalen wondt, driemalen steelt, driemalen verkracht. De roekeloosheid en teugelloosheid openbaart zich bij den eerste op drieërlei manieren, bij den tweede slechts op eene wijze en hij bewijst daardoor, dat hij ten minste andere begeerten en hartstogten weet te beheerschen ¹⁾. De grond tot grootere strafbaarheid ligt dus in de verscheidenheid der misdrijven zelve. De misdadige handeling ²⁾ is de uitwendig zichtbare vorm waarin de misdadige drijfveeren en het misdadig besluit zich openbaren ³⁾;

¹⁾ Sander, *Archiv des Crimin. Rechts*, XIV, bladz. 358, 360.

²⁾ Over het begrip van „handeling” zie men John l. c. bladz. 3 en 13 in de Noot.

Mr. B. J. Gratama l. c. in de *Ned. Jaarboeken voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving* (den Tex en v. Hall), IX Deel, bladz. 584, 585.

³⁾ Ed Osenbruggen, *Abhandlungen aus dem deutschen Strafrecht*, 1er Band, waar men het bij eene goede straftepassing zoo noodzakelijk juist gebruik van de woorden *Vorsatz*, *Absicht* en *Zweck* vindt aangeprezen. *Zweck* beteekent oorspronkelijk eene vierhoekige schoenmakerspin zonder kop. Verder *mikpunt* bij de schijf waarop men schiet (clavus). In Duitschland noemt men ook den houten spijker in het midden der schijf, even als het centrum der pas ingesmeerde schijf *Zweck*. Vandaar werd de beteekenis overgedragen op alles *waarop men doelt*, bladz. 13 en 14. *VORSATZ* is dat, wat de mensch zich voorgenomen heeft, vóór dat de daarop gerigte wil zich kenbaar heeft gemaakt (*Synonyma* zijn *Entschluss* en *Beschluss*), bladz. 14 en 15. Omtrent *ABSICHT* zegt hij: Auf den Zweck hat der Schütze es *abgesehen*, in

verschillende handelingen hebben ook verscheidenheid van drijfveeren en besluit ten grondslag; in de daar tusschen gelegen tijdruimte ligt vaak de grootere of ligtere vordorvenheid bij den mensch. Terwijl elke misdadige handeling een misdadig doel onderstelt, zoo moet men bij zamenloop van verschillende misdrijven in meerdere handelingen begaan, zwaarder straf toepassen, dan wanneer de dader die misdrijven in eene en dezelfde handeling begaat. De vordorvenheid des misdadigers is in het eerste geval herhaaldelijk (bij het besluit tot elke nieuwe handeling) en meer voortdurend aanwezig dan het geval is, wanneer hij eenmaal tot het misdrijf en zijn uitvoering vervoerd, gemakkelijker op de glatte baan voortgaat en juist bij de uitvoering van het afzonderlijk voorgenomen misdrijf dikwijls tot het tegelijkertijd begaan van een tweede misdrijf verlokt wordt, waartoe hij aanvankelijk het besluit niet had opgevat. Hij die zich aan één persoon aan roof en verkrachting schuldig maakt, zal eenmaal, in het misdrijf vervallen, ons minder strafwaardig toeschijnen dan hij, die met tusschenruimten op verschillende plaatsen aan verschillende personen zich aan deze misdrijven schuldig maakt. In het laatste geval is de regel *Quot delicta tot poenae* volkomen geregvaardigd, dáár is geene reden om

sofern ihn der Bolzen oder die Kugel treffen soll. Vroeger heette het *Absehen* i. e. der Anfangspunkt der Bewegung oder der Augenpunkt auf dem Laufe des Schieszgewehr, in welchen derjenige, welcher schieszen will, die Richtung auf den „Zweck“ begint, bladz. 15—17.

daarvan af te wijken en om de afzonderlijke misdrijven in de bestraffing geheel of gedeeltelijk voorbij te gaan, zoo er geene fysieke of morele onmogelijkheid wegens het opeenstapelen der straffen aanwezig is.

Wat de bestraffing van *meerdere gelijksoortige misdrijven* (die slechts door ééne en dezelfde handeling voortgebracht worden) aangaat, de eenheid der handeling treedt hier op den voorgrond en het is natuurlijk, dat men eenen afkeer heeft van de toepassing van het *Quot delicta tot poenae*, omdat de verschillende misdrijven zich niet zoo zelfstandig voordoen, als wij dit opmerken in zulk geval, wanneer meerdere misdrijven het gevolg van *meerdere handelingen* zijn. In de enkelvoudigheid der handeling zag men dan ook de bevestiging van den regel, dat, gelijk men hier slechts *ééne* straf moest toepassen voor die *ééne* handeling, deze, (de zwaardere straf op het zwaarder misdrijf) de mindere strafbare gevolgen der handeling moest uitdelgen. — Dat het beginsel van uitdelging voorheen meer voorstanders dan thans telde, valt niet te verwonderen, wanneer men bedenkt, dat vroeger zeer vele misdrijven, door de buitengemeene gestrengheid van het strafregt met den dood werden gestraft. Des te meer moest zich toen ook de onvereinigbaarheid der zwaardere doodstraf met de toepassing van andere minder zware straffen voordoen en vond men in het strafverhoogingsbeginsel eene verligting der strafregtspleging. Thans echter is de doodstraf gelukkig in de meeste

gevallen afgeschafte en met haar de onvereenigbaarheid der straf verminderd; zoodat het strafverhoogingsbeginsel veel van zijn gewigt in de strafwetgeving verloren heeft ¹⁾. De eerste grief tegen dit beginsel is, dat het de geheele straffeloosheid van het mindere misdrijf in zich sluit en den misdadiger daarvoor, als ware het, oenen vrijbrief geeft. Eene andere, dat men het ook daar ten onregte toepast, waar in *een* der zamenloopende misdrijven eene verzwarende omstandigheid ligt, want hij die zulk een verzwaard misdrijf begaat, zal nu juist veel ligter wegens de verzwarende omstandigheid gestraft worden dan hij, bij wien ze geen plaats had ²⁾.

Zij die het *poena maior absorbet minorem* ook nog willen

¹⁾ Sander l. c. bladz. 361 sqq. Op de uitdrukking *poena maior absorbet minorem* valt aan te merken, dat zij overal niet geheel juist is. Door van een *poena maior* en een *poena minor* te spreken, onderstelt men reeds a priori de toepassing der verschillende strafwetten op *verschillende* misdrijven: op een *delictum maius* en een *delictum minus*. Maar wanneer *twee gelijke* misdrijven in ééne handeling zamentreffen, b. v. twee verwondingen door één schot, zal men te vergeefs naar een *poena maior* zoeken welke de *poena minor* zou kunnen uitdclgen. Zie ook boven bladz. 47 en 48.

²⁾ Stel dat A zijn vader en een *ander* met één schot verwondt; in de eerste verwonding ligt zeker eene grootere verdorvenheid, dan wanneer B met één schot *twee vreemde personen* alzoo verwondt. Maar toch zal B de straf voor *twee gelijke* verwondingen moeten ondergaan, terwijl A in de *poena maior* voor de ééne verwonding van zijn vader, juist wegens die verzwarende omstandigheid minder straf dan B ondergaat, omdat die verzwarende omstandigheid wel niet zoo groot als de zelfstandige tweede bestraffing zal zijn, die B voor zijn tweede verwonding beloopt.

vasthouden door te zeggen, dat zij bij zamenloop van misdrijven *de zwaarste straf* bepalen en dan voor de andere misdrijven nog eene verzwaaring dezer straf, zijn eigenlijk inconsequent. Geheel valt de straf voor het andere misdrijf dan toch niet weg, er is dus in den eigenlijken zin geene uitdelging aanwezig; want men wil de straf van het zamenlopend *minder of even zwaar* misdrijf toch afzonderlijk *gedeeltelijk* opleggen.

Hoewel men van de eene zijde veel in het strafverhoogingsbeginsel moet afkeuren, zoowel omdat het nu eens een volgens alle voorwaarden in andere gevallen *zelfstandig* misdrijf geheel ongestraft laat, dan weder tot de onmogelijkheid leidt om, in geval zich even zware misdrijven of ook verschillende misdrijven, waarop een bepaalde even zware straf staat, voordoen, eene juiste toepassing daarvan te vinden, zoo heeft men van de andere zijde ook daarop gewezen, dat de maatschappelijke orde reeds bevredigd is met eene toepassing der zwaarste straf ¹⁾. Men voerde aan, dat de regel van niet-cumulatie van straffen op de beschouwing gegrond is, dat het doel der *preventie* reeds door vrees is bereikt, wanneer de *zwaarste straf* toegepast wordt op hem, die meerdere straffen verdiend had, omdat die straf geacht wordt toereikend te zijn, om zwaardere misdrijven te voorkomen, dan de minder zware,

¹⁾ Bertauld, *Cours de C. P. explication théorique et pratique*, bladz. 316, 317. Van Hoorebeke, *de la Récidive*, bladz. 209.

waarvan de schuldige tevens overtuigd is ¹⁾). Men kan echter hier tegen inbrengen, dat de straf voor de maatschappij niet alleen middel van preventie tegen den dader maar ook middel van toepassing moet zijn tegen allen, die het misdrijf mogten pogen na te volgen. De straffeloosheid wegens mindere misdrijven, door eenen misdadiger na het begaan van een zwaarder misdrijf gepleegd, zou eene *sterke aanmoediging* voor andere misdadigers zijn, om het voorbeeld, hun door den veroordeelde gegeven te herhalen. Anderen meenden, dat het *strafverhoogingsbeginsel* zich uit een oogenpunt van regtvaardigheid en menscheijkheid daarom liet verdedigen, omdat, zoo iemand zich schuldig heeft gemaakt aan meerdere misdrijven vóór zijne veroordeeling, de justitie zich zelve haar langzaam en laauw handelen te wijten heeft. Had men den schuldige na zijn eerste misdrijf aangetast; hem slechts gewaarschuwd ²⁾, dan zou hij welligt de verdere misdrijven niet bedreven hebben!

Haus zegt: „Zie daar eene nieuwe leer, waarvan Chauveau en Hélie zich kunnen vleijen de uitvinders te zijn!” Hij verwijt hun, dat zij de *Warnungstheorie* van Anton Bauer voorstaan, volgens welke de maatschappij vóórdat zij straft, door de wet allen moet waarschuwen, die geneigd zouden zijn om

¹⁾ Zie het gevoelen van Rauter bij Haus, *Projet de Révision*, bladz. 54.

²⁾ Chauveau et Hélie, *Théorie du C. P.* n°. 392. Edition de Bruxelles.

haar te overtreden. Vóór Chauveau en Hélie kwam het zeker niemand in de gedachte, om vooraf eene waarschuwing te vorderen door de toepassing eener straf! Dus zal ook hij, die meerdere misdrijven heeft begaan, na de uitvoering van een zwaarder misdrijf, regtens wegens deze latere daden niet gestraft worden, omdat hij niet gewaarschuwd is door eene veroordeeling! Dan zou het ook evenzeer onregtvaardig zijn om hem te straffen die, na met *diefstal* begonnen te zijn, geëindigd was met *vadermoord* te begaan! Maar indien de leer op goede gronden berust, dan blijft slechts deze keuze: of men moet *allen* straffen, die men in staat acht om een misdrijf te plegen, ten einde hen te waarschuwen; of men moet *niemand* straffen, welk ook het aantal misdaden zij, door den schuldige bedreven ¹⁾ en hem een regt toekennen om slechts eenmaal gestraft te worden hoeveel misdrijven hij ook gepleegd hebbe ²⁾!

De Procureur-Generaal bij het Fransche Hof van Cassatie (Dupin) heeft het gevoelen van Chauveau en Hélie niet minder schoon weérlegd ³⁾, terwijl alleen

¹⁾ Zie Haus, *Projet de Rév.*, bladz. 54 en 55.

²⁾ Zie Trébutien, l. c. bladz. 312 sq.: „et il puiserait ce droit dans une faute imputable au pouvoir social!” „Maar,” vraagt hij terecht, „kan dit wel altijd zoo dadelijk werkzaam zijn, zoodat de schuldige niet den tijd zou hebben, om meerdere misdrijven te begaan, vóórdat de justitie die niet alleen niet betrappen maar zelfs niet eens daarvan kennis nemen kon?”

³⁾ „Et que devient donc, s'il vous plait” zegt Dupin „et cette

Morin het argument van beide schrijvers gaaf heeft overgenomen ¹⁾).

De vragen of de beschuldigde, die meerdere misdrijven heeft begaan *minder schuldig* is, omdat hij nog niet veroordeeld was voor het eerste misdrijf op het oogenblik, dat hij het tweede heeft bedreven; of hij voor dat tweede misdrijf *straffeloosheid* kan invoeren, omdat het hem gelukte zich gedurende eenigen tijd aan de handen der justitie te onttrekken, aan welke dit feit verborgen is gebleven of die den dader niet kon betrappen, moeten dus in bevestigenden zin beantwoord worden, omdat juist eene waarschuwing door eene veroordeeling veelmeer eene *verzwarende omstandigheid* dan *voorwaarde tot straffeloosheid* is en het al dan niet ontvangen van zulk eene waarschuwing zijn misdrijf noch uitwischen noch verzachten kan ²⁾).

règle de morale, qui place au sein de la conscience les premiers avertissements (mens conscia recti)? et cette règle de notre droit positif, qui ne permet pas d'alléguer l'ignorance de la loi?" *Requisitoir* voor het Arr. van het Hof van Cass. van 26 Nov. 1841. Séance 42-1-84.

Zie Trébutien l. c. bladz. 313.

¹⁾ Morin, Dictionnaire du droit criminel, voce: *cumulation des peines*. Hij zegt: „L'assemblée constituante a compris combien il était rigoureux d'infliger à la fois plusieurs peines avant le *salutaire avertissement* d'une condamnation.”

²⁾ Zie Bertauld l. c. bladz. 317 en 318.

v. Hoorebeke, *de la Récidive*, bladz. 214.

Roussel, *Rapport nomens de Belg. Comm.*, bladz. 44, 46.

Wat de Duitsche Jurisprudentie van vroegeren tijd aangaat, was, gelijk reeds boven werd aangemerkt, de veelvuldige bedreiging der doodstraf en de gestrengheid van het strafregt eene aanleiding tot de toepassing van het *poena maior absorbet minorem*. Wanneer men eene voor het misdrijf bepaalde straf, volgens de mildere begrippen van lateren tijd voor te zwaar hield, moest men noodwendig in haar zamentreffen met andere straffen bij zamenloopende misdrijven aannemen, dat in de te zware straf voor één misdrijf de juiste bestraffing voor meerdere misdrijven lag opgesloten en op zeer verklaarbare wijze moest men tot eene regtvaardiging van het *poena maior absorbet minorem* komen, die men bij praktische oudere juristen vindt ¹⁾. De verdediging van het strafverhoogingsbeginsel zal in Duitschland thans meer en meer moeten worden opgegeven, nu de nieuwere wetgevingen en jurisprudentie voor elk misdrijf bij zamenloop de in waarheid regtvaardige straf trachten op te sporen. — Welken regel zou men bij de bestraffing van ongelijksoortige misdrijven,

¹⁾ Zie Wächter l. c. bladz. 253, waar men als zoodanig onder de schrijvers nog Carpzovius, Leyser, *Med. ad Pand.* sp. 614. m. 5. Boehmer, *Observat. ad Carpz.* qu. 132 obs. 1. Cremani, *de jure Crim.* L. 1. part. II. Cap. 12 § 5 sqq. aantreft. Si ex pluribus poenis promeritis una ad omnes justitiae fines obtinendos sufficit, tunc poena maior absorbet minorem.

die slechts door *éene handeling* voortgebracht worden kunnen volgen? Voor de bestraffing van *ongelijkssoortige misdrijven*, die door *meerdere* handelingen zijn ontstaan kan het *quot delicta tot poenae* een regtvaardige regel zijn ¹⁾. Hier daarentegen is er slechts *éene* misdadige handeling, al zijn dan ook meerdere wetsovertredingen de gevolgen daarvan. In die enkelvoudigheid van handeling nu ligt juist de grond tot mindere strafbaarheid, omdat de misdadiger daarbij eene mindere boosaardigheid en verdorvenheid en niet zulk een gewortelden misdadigen hang tot *éene* misdaad toont, als wanneer hij de verschillende gevolgen in *twee afzonderlijke misdadige handelingen* ten uitvoer brengt. Om nu niet den samenloop van misdrijven, in *meerdere* handelingen of die in *éene handeling* begaan, gelijk te straffen, terwijl ze in ongelijke mate strafbaar zijn, blijft er voor de bestraffing der laatste soort niets anders over, dan dat hier de *straf op het zwaarste* misdrijf altijd geheel en al opgelegd moet worden en voor de daarmede samenloopende misdrijven, voor elk, naar 's regters oordeel, *nog een gedeelte der bijzondere straf* behoort te worden gevoegd ²⁾. Men zal hier ook in het oog moeten houden

¹⁾ Zie boven bladz. 70 s.q.

²⁾ Men vergelijk hierbij het Nederlandsche Ontwerp voor een Strafwetboek van 1847, Art. 78, hetgeen den regter de bevoegdheid gaf om de zwaarste straf met een derde te verhoogen; bij samenloop van wanbedrijven moest hij echter beneden het gezamenlijk bedrag der daarop gestelde straffen blijven.

of de gezamenlijke misdadige gevolgen van den beginne af aan bedoeld waren, dan wel of zij door de omstandigheden, waaronder de uitvoering van het bedoelde misdrijf plaats had, uitgelokt en begunstigd zijn. Hoe meer dit laatste het geval is, des te *geringer* zal ook het toevoegsel kunnen zijn. Wanneer eene straf onvereinbaar is met andere zelfstandige *straffen* of met de *verzwaringen* daarvan, b. v. de doodstraf, dan moet deze alleen toepassing vinden ¹⁾. En als het den regter twijfelachtig is, of er zamenloop van misdrijven door eene of door meer handelingen plaats heeft, dan moct hij volgens de beginselen van het strafregt aan eene mildere meening de voorkeur geven.

Het *verzwaringen* beginsel zal bij de bestraffing van zamenloop van gelijksoortige of ongelijksoortige misdrijven in ééne handeling, wel het meest aanbeveling verdienen, daar men te kiezen heeft tusschen een te streng *Quot delicta tol poenae* en een te zacht *poena maior absorbet minorem*.

De grief tegen dat beginsel geuit is evenwel niet geheel van waarheid ontbloot. Men heeft namelijk gezegd, dat het tot regterlijke willekeur aanleiding gaf bij de bepaling van straf der mindere misdrijven. Maar de Wetgever zal aan den anderen kant ook, bij het huldigen van een verzwaringen-

¹⁾ Zie ook Köstlin, *Neue Revision*, bladz. 883.

beginsel, vaste regelen omtrent de grootte en de bestraffing van dit toevoegsel kunnen geven ¹⁾.

Aangaande de afwijkingen van het strenge cumulatiebeginsel bij zware geldboeten en vrijheidsstraffen ²⁾ hebben sommigen voorgesteld bij de eerste eene *betaling in termijnen*, bij de tweede eene *ten uitvoerlegging* met tusschenruimten. Maar dan zou het kwaad voor den veroordeelde mogelijk grooter zijn, dan zoo hij in onafgebroken duur zijn straf onderging ³⁾.

Ten slotte wil ik hier nog opmerken dat bij de bestraffing van zamenloop van misdrijven, even als bij de verwante onderwerpen van *opvolgende, voortdurende, voortgezette, herhaalde, zamenhangende* ⁴⁾, deze in het algemeen dan alleen regtvaardig zal zijn, wanneer zij de oorzaak tot het bedrijven van zoovele misdadige handelingen zoekt

¹⁾ Zie Sander l. c. bladz. 364—372.

²⁾ Zie Marezoll, *Das gemeine deutsche Criminalrecht* enz., bladz. 198 en 199.

Köstlin, *Neue Revision*, I bladz. 885. Wanneer meerdere tijdelijke vrijheidsstraffen te zamen den vermoedelijken levensduur van den dader zouden te boven gaan, dan moet de Wetgever uitzonderingen maken op het cumulatiebeginsel of men moet hier een regt van gratie toelaten.

³⁾ John l. c. bladz. 163, 164. Ueberdem ist es gar keine ausgemachte Sache, dasz die länger dauernde Strafe successive immer intensiver wirke, denn ich glaube behaupten zu dürfen dasz, wie jedes Uebel, so auch das Strafübel gerade durch die Dauer durch die Gewohnheit an seiner Schmerzhaftigkeit allmählig etwas verliert.

⁴⁾ Zie over deze onderscheidingen in het strafregt v. Deinse l. c. bladz. 392—413.

op te sporen, die in de meeste gevallen, om bijv. iets te noemen in eene verwaarloosde opvoeding ¹⁾, vooral in het zinnelijk leven ²⁾ van den misdadiger liggen, terwijl men ook uit een statistisch oogpunt op het begaan der misdrijven acht zal moeten slaan ³⁾.

¹⁾ Uit een psychologisch oogpunt is bijzonder merkwaardig de levensgeschiedenis van den „*Sonnenwirtk*“ van Schiller, door Jacob Friedrich Abel (prof. aan de Carlsschule te Stuttgart) in zijne „*Sammlung und Erklärung merkwürdiger Erscheinungen aus dem menschlichen Leben*“, 2^e Deel, 1787, onder den titel van: „*Geschichte eines Raubers*“ (de dader heette Friedrich Schwan) ons geleverd. De vader des schrijvers had dezen beruchte booswicht zelf in handen gekregen. Men zie vooral bladz. 2 (Kindheit und Knabenalter), bladz. 10 (Junglingsalter), bladz. 12 (Er wird Dieb), bladz. 18 (Er wird Mörder).

Zie ook „*Der Sonnenwirtk*“, *Schwäbische Volksgeschichte aus dem vorigen Jahrhundert* von Hermann Kurz, 1855, Voorrede bladz. 441 sqq.

²⁾ Dr. Friedrich Noellner, *Criminal-psychologische Denkwürdigkeiten für Gebildete aller Stände*, bladz. 49, 50. Nergens vlocit de bron tot misdrijf sterker dan uit den zinnelijken lust van het geslachtsverkeer. Bladz. 66. Nadeelen van eenen slechten omgang met en slecht voorbeeld van anderen in de jeugd, de kiem voor een volgend misdadig leven. Bladz. 75. Over de naauwe verwantschap tusschen wellust en bloeddorst zegt hij: „Sobald der Mensch mit frevelender Hand die Schranken der Natur durchbrochen hat, wird er im moralischen und psychologischen Sinne zum *Thier*, dasz zuletzt in seinen eignen Greueln sich gefallt und von Unthat zu Unthat selbst über die Schranken seines Verstandes hinausleilt“

³⁾ Béranger, *de la Répression pénale*; II bladz. 161 des crimes qui jettent le plus de trouble dans la société; bladz. 170, 172 époques de l'année ou il se commet le plus de crimes (16—35 jaar); bladz. 172 influence de l'état civil enz.

Dat de aanvoering van dergelijke omstandigheden in de eerste plaats de taak van den pleitbezorger behoort te zijn, zal wel geen betoog behoeven. Het is niet genoeg, dat hij den beschuldigde wegens elk misdrijf afzonderlijk zocke te verdedigen. Wanneer geen der misdrijven zich laat verontschuldigen, moet hij eerst trachten de tot hardheid en mogelijk ook tot onregtvaardigheid leidende toerekening der straf te voorkomen. Hij moet dus de levensomstandigheden in aanmerking nemen. Wanneer door dezelfde handeling meerdere strafwetten overtreden zijn of dezelfde strafwet tegenover meerdere personen geschonden is, dus bij den zoogenaamden concursus idealis, zal hij trachten aan te toonen, dat het misdrijf slechts als één enkel kan gestraft worden ¹⁾.

Zijn door verschillende handelingen verschillende strafwetten overtreden, dan komt het er op aan, welk der drie beginselen bij zamenloop van misdrijven aan de wetgeving, die in dit geval moet worden toegepast, ten grondslag ligt ²⁾.

Huldigt men bijv. een strafverhoogings-beginsel dan zal men moeten aantonen, *welke de zwaarste straf* ³⁾ is en dat de andere straf niet meer in aanmerking mag komen.

Bij dat van opeenstapeling, wijze men op de onmogelijkheid of onregtvaardigheid der toepassing.

¹⁾ Zie Mittermaier ad Feuerb., § 181, Note I, bladz. 223.

²⁾ Mittermaier ad Feuerb., § 126, Note IV, bladz. 212—217.

³⁾ Zie ook v. Hoorebeke, bladz. 214.

Bij het strafverzwaring-beginsel moet men volgens den geest der wet deze toerekening en hervorming van straf voor den beschuldigde zoo gunstig mogelijk trachten te maken en de toepassing van harde beginselen bestrijden ¹⁾.

Begaat een misdadiger *na zijne veroordeeling* weder gelijksoortige misdrijven, b. v. wanneer hij tien malen dezelfde straf verdiend heeft, dan zorge de verdediger, dat er geene te harde bestraffing, die niet met de wet zoude strooken, worde opgelegd. Hij moet op de vroegere misdrijven letten en elk misdrijf *afzonderlijk*, zoo gunstig en waarheidlievend mogelijk trachten te verklaren.

Op die omstandigheden, die in het vroegere misdrijf reeds opgesloten lagen en die thans in de *Récidive* niet aanwezig zijn, heeft hij met nadruk te wijzen (wanneer het bijv. slechts *culpose* handelingen waren of wanneer hij, die nu wegens diefstal beschuldigd wordt vroeger overspel beging).

Die handelingen en omstandigheden, die zich na het plegen van het misdrijf voordoen en van de verbetering des misdadigers doen blijken mag hij niet over het hoofd zien (wanneer bijv. tusschen het eerste en tweede misdrijf een lang tijdsverloop verstreken is).

Hij moet de meening zoeken te bestrijden, dat zich in het versch gepleegd misdrijf eene hardnekkigheid tegen de wet, een diep ingewortelde boosheid en ver-

¹⁾ Zie Krug l. c. bladz. 7.

dorvenheid openbaart, bijv. wanneer iemand zich twaalf jaren zeer goed gedraagt, maar in een oogenblik van zwakheid, door een' zijner makkers verleid, weêr misdoet 1).

1) Zie Mittermaier, *Anleitung zur Vertheidigungskunst im deutschen Strafprocesse in dem auf Mündlichkeit und Oeffentlichkeit gebauten Strafverfahren mit den Eigenthümlichkeiten der Vertheidigung* enz., bladz. 269 - 273.

HET VOORTGEZET MISDRIJF.

Alvorens dit proefschrift eindigen, wil ik mij met de leer der voortgezette misdrijven nog eenige oogenblikken bezighouden. De reden, dat eene behandeling daarvan bij die van zamenloop van misdrijven niet geheel achterwege mag blijven is deels daarin gelegen, dat het voortgezet misdrijf zich in zijne bestanddeelen in afzonderlijke misdadige handelingen oplost, die onderling in de meest verschillende betrekkingen te zamen komen ¹⁾ en dat men van den anderen kant deze leer als eene verzachting ²⁾ van het beginsel van opeenstapeling van straffen kan beschouwen. Nog eenige bladen wil ik daaraan dus wijden en omtrent de ontwikkeling van dat begrip voornamelijk bij de bespiegeling der duitsche criminalis-

1) Sander l. c. bladz. 372.
 2) Krug l. c. bladz. 9.

ten ¹⁾ die zich de zaak het meest hebben aangetrokken, stilstaan.

Terwijl ik het gebrek aan eenheid van benaming hier met stilzwijgen voorbij ga, wat de uitdrukking voortdurend en voortgezet misdrijf aangaat, daar het eerste zoo wel *permanens* ²⁾, *continuum* ³⁾, *continuatum* ⁴⁾ genoemd

¹⁾ v. Feuerbach, Henke, Marezoll, Mittermaier, Krug, Köstlin, Schwarze, John, Kraushaar.

²⁾ Van Deinse, *Algemeene Beginselen van Strafrecht*, bladz. 392, 393.

³⁾ De Wal, *Iets over het begrip van voortdurende en voortgezette misdrijven*, *Themis* VI Deel, (1845), bladz. 421 en 424, waar hij ze met de *fortwährende Verbrechen* der Duitschers, (met verwerping der uitdrukking *fortgesetzten Verbrechen*) wil vergelijken en met de fransche *crimes permanens* (met verwerping van den naam *crimes successifs*) en er die misdrijven onder verstaat, waarvan het misdadige gelegen is in den *voortdurenden toestand*, waarin zich de dader heeft verplaatst en welke toestand meestal uit den aard der zaak eenige meer *aanmerkelijke tijdsruimte* vordert. Hier moet het misdrijf *onafgebroken* zijn begaan, zoolang de dader dien toestand laat voortduren of deze ook tegen zijn wil blijft aanhouden, b. v. desertie, landlooperij. Hier wordt niet, gelijk bij andere voortdurende misdaden eene aaneengeschakelde reeks van handelingen gevorderd, maar acht men het strafbare feit aanhoudend gepleegd, totdat de staat, waarin de misdadiger zich heeft verplaatst niet langer als wederregtelijk kan worden beschouwd, b. v. terugkeering of aanhouding bij desertie. Zie hierbij ook *Regtsgel. Bijblad, behoorende tot de nieuwe Bijdrage v. Regtsg. en Wetgev.* (1855) Dl. V, bladz. 207—209.

Bij v. Deinse l. c. bladz. 400 is *continuum* voortgezet misdrijf; wanneer de voortzetting van *meerdere* misdrijven werkelijk slechts *één* misdrijf daarstelt.

⁴⁾ Van dit genus bestaan dan weér onderscheidene species, *a)* de hier boven genoemde *continua*, *b)* *delicta continuata* bij uitnemend-

wordt, komt mij de noodzakelijke beperking van het begrip van *continuatum* (voortgezet misdrijf) die wij bij anderen ¹⁾ aantreffen meer aannemelijk voor, al zijn de grenzen dan ook welligt niet met mathematische zekerheid te trekken ²⁾.

heid, *voortgezette misdrijven* of *délits successifs*, b. v. meerdere diefstallen in diefstalbaarheid; het geval eener vrouw, die den houder van eene bank van leening vergulden voor gouden oorringen in pand gaf en voor het pandgeld telkens weêr vergulden oorringen kocht om haar misdrijf voort te zetten; het belasteren door een veroordeelde van elk zijner regters enz., *c) delicta continuata* die ook uit zulk eene reeks van wederregtelijke handelingen bestaan, maar tot wier noodzakelijke elementen of constitutiva juist zoodanige aaneenschakeling van feiten behoort en vereischt wordt. — Eene juiste en naauwkeurige toepassing dezer beginselen is van grooten invloed op de toepassing der strafwetten, wat betreft de *toepassing der straf*, het *bewijs* en de *verjaring der misdrijven*. De Wal l. c. bladz. 422, 429, 433, 437, 442, 443.

¹⁾ Gratama, *Ned. Jaarboeken van Regtsgelcerdheid en Wetgeving* IXde Deel (1847) (den Tex en v. Hall) Opmerkingen omtrent het begrip van meerderheid of eenheid van handelingen in het Strafwet, bijzonder ten aanzien van het begrip en het straffen van *delicta continuata* en den samenloop van misdrijven; bladz. 578, 579, verschil tusschen *delicta continuata* en misdrijven, wier begrip in eene *gewoonte* (b. v. woeker, koppelaarij), *toestand* (bigamie, overspel, desertie, ontvlugting) of *geheel van handelingen* (opligting) bestaat, waar ook voortdoring van feiten is, die te zamen slechts één misdrijf vormen. Hij meent aan *desertie* en *landlooperij*, *koppelaarij* niet den naam van *continuata* te moeten geven, maar wil ze liever *samengestelde misdrijven* noemen, terwijl van Deinse l. c. bladz. 391 ze met den naam van *collectiva* bestempelt.

²⁾ Krug, *Ueber die Concurrrenz der Verbrechen und ins besondere über den Begriff des fortgesetzten Verbrechens nach gemeinem und sächsischem Rechte*, bladz. 16.

In Frankrijk spreekt men van *délits continus, successifs*, tegenover de *instantanés*¹⁾, in Duitschland wordt de meer standvastige benaming van „*fortgesetzten Verbrechen*” aangetroffen²⁾.

Vóór het einde der 16e eeuw schijnen de criminalisten slechts over het geval dat Schröter „*fortgesetzten Verbrechen*” noemt gestreden te hebben, daar de meesten dat slechts als één misdrijf wilden straffen³⁾. Nadat sommigen⁴⁾ betoogd hadden, dat voortzetting van misdrijf eene *verzwarende omstandigheid* vormt, anderen⁵⁾ dat

1) Zie ook Ortolan, *Revue critique de législation et de jurisprudence*, Avril 1854, „Des délits continus autrement dits successifs et des délits d'habitude.”

2) Krug l. c. bladz. 10 (Note 19) zegt, dat, ofschoon Schröter in zijne *Dissertatio de concursu delictorum* als de uitvinder van den naam *fortgesetztes Verbrechen* genoemd wordt, (door Wächter) deze uildrukking reeds bij Grolman, *Grundsätze der Criminal Wissenschaft*, bladz. 169 te vinden is; op bladz. 28 noemt hij het eene vertaling van den kunstterm *continuum*.

Schwarze, *Zur lehre von dem sogenannten fortgesetzten Verbrechen*, bladz. 12, meent dat Quistorp en Kleinschrod het eerst den naam *fortgesetzten Verbrechen* hebben gebruikt.

3) Wächter, *Lehrbuch des Römisch-Teutschen Strafrechts*, 1er Theil, bladz. 253.

4) Grolman, l. c. bladz. 124, 125 § 121. a.

5) Kleinschrod, *Systematische Entwicklung der Grundbegriffe und Grundwahrheiten des peinlichen Rechts nach der Natur der Sache und der positiven Gesetzgebung*, 3er Theil, bladz. 206 en 207, waar hij *gelijktijdigheid* als voorwaarde voor voortgezette misdrijven, die uit éenen hartstogt voortvloeiden (Grolman noemt dit *Sinnenberauschung*) aanneemt, en geen daarvan een afzonderlijk misdrijf uitmaakt, maar elke afzonderlijke daad als deel der hoofdzakelijke handeling beschouwd moet worden.

Zie echter Krug, l. c. bladz. 11.

zij slechts als *één misdrijf* te beschouwen is, was Feuerbach de eerste, die eene omschrijving van het begrip van voortgezet misdrijf trachtte te geven en daaronder eene „Wiederholung desselben Verbrechens an einem und demselben Gegenstande”, eene overtreding derzelfde strafwet aan één en hetzelfde voorwerp door onderscheidene handelingen begaan, verstond ¹⁾. Dat die bepaling thans met grond verworpen mag worden, blijkt reeds daaruit, dat bij een der misdrijven, waar het voortgezet misdrijf het meest voorkomt, namelijk bij diefstal het begrip van *eenheid van voorwerp* bij meerdere misdadige handelingen geheel van het toeval afhangt, dus evenzeer ook de daarop berustende straf ²⁾ en zulk een kenmerk ons ook volkomen in het onzekere laat of daaronder de *zaak* of de *personen*, aan wie het misdrijf gepleegd werd, moeten verstaan worden, iets wat bij misdrijven *quae praecipue rem spectant* (bijv. diefstal) van groot gewigt is ³⁾. Terwijl sommigen het dubbelzinnige, waartoe de uitdrukking *eenheid van voorwerp* aanleiding geeft trachten te vermijden,

¹⁾ Mittermaier ad Feuerbach, *Lehrbuch* § 128.

²⁾ Van de ongerijmdheden, waartoe men door deze bepaling geraken kan, zie men de voorbeelden bij Mittermaier in het *Archiv. des Crim. rechts*, X, Ueber den Unterschied zwischen fortgesetzten und wiederholten Verbrechen, bladz. 238, 239 sqq. Köstlin, *Neue Revision der Grundbegriffe des Crim. rechts*, bladz. 887 en 888. Schwarze, l. c. bladz. 12.

³⁾ Sander, *Betrachtungen über die Concurrenz der Verbrechen*, *Archiv des Crimin. rechts* (1836) bladz. 374.

door bij een voortgezet misdrijf *object* en *passief subject* te onderscheiden ¹⁾, vorderden weder anderen behalve eenheid van voorwerp *gelijktijdigheid* in het plegen der misdadige handelingen ²⁾. Maar teregt werd er op gewezen, dat ook dit te onbestemd is en de vraag bij ons doet rijzen, zijn er dan dagen, uren of minuten bedoeld? ³⁾

Een Decreet van het Ministerie van Justitie in Baden, dat als kenmerk voor een voortgezet misdrijf: eenheid van *tijd*, *plaats* of *voorwerp* van misdrijf wilde vaststellen, kwam daarvan ook spoedig terug ⁴⁾.

Het gevoelen van Henke, die voor de bepaling van voortgezet misdrijf o. a. eene „*Einheit von Willensbestimmung*” als voorwaarde stelt en deze bij verscheidenheid van voorwerp, zoowel uit de gesteldheid der handelingen wanneer die een geheel vormen als uit de vereeniging der verschillende „*Kraftäusserungen*” door middel van tijd en plaats wil afleiden ⁵⁾, kan ook niet bevredigen, want moeijelijk toch zal men dáár een voortgezet misdrijf kun-

1) Grolman, l. c. § 121. a.

2) Kleinschrod, *Syst. Entw.*, III bladz. 206.

3) Krug, l. c. bladz. 12.

4) Sander, l. c. bladz. 377; zie daar tevens over de misdrijven *quae similiter rem et personam spectant* bladz. 375, 376.

5) Henke, *Handbuch des Crimin. rechts*, I bladz. 614. 3. Voorts is er ook Fortsetzung aanwezig, „wenn gegen ein und dasselbe Object zwar mehr als eine *Verbrecherische Thätigkeit* gerichtet wird, allen diesen Thätigkeiten aber nur dieselbe rechtswidrige Absicht zum Grunde liegt” (bladz. 612).

nen aannemen, waar alle misdrijven ten gevolge van een afspraak verschillende dagen na elkaâr of op eenen dag gepleegd, met oogmerk om de deelnemers te verrijken, begaan zijn ¹⁾).

Weder eene schrede verder gaat Marezoll, door het kenmerk van voortgezet misdrijf deels in „*die Absicht des Verbrechers*” om hetzelfde misdrijf slechts eens of meermalen te plegen, te zoeken, deels daarin, dat de meerdere door tijdruimte afgescheiden handelingen in zulk een eigenaardigen *zamenhang* tot elkaâr staan, dat zij gezamenlijk als het gevolg van eene en dezelfde wets-overtreding zich voordoen ²⁾).

Bij de ontwikkeling van het begrip der voortgezette misdrijven is ook Mittermaier niet achtergebleven om het zijne bij te dragen, maar ook zijne beschouwingen hebben niet tot zekere resultaten geleid. Hij meende, dat het hoofdkenmerk van het voortgezet misdrijf daarin ligt, dat iedere handeling zich als één misdrijf vertoont, maar evenwel slechts het gevolg eener bepaalde overtreding is, zoodat alle latere handelingen alleen *daaruit* zijn af te leiden, als natuurlijke gevolgen daarvan zich openbare en daarom geene strengere toerekenbaarheid wettigen ³⁾);

¹⁾ Krug, l. c. bladz. 12. Hier zijn *zamenhangende* misdrijven. Welb. v. Strafvord. Art. 130.

²⁾ Marezoll, *Das gemeine Deutsche Criminalrecht*, bladz. 154, 195, 196.

³⁾ De grond tot Voortgezet Misdrijf ligt bij hem in de *Beschaffenheit*

terwijl het gemeenschappelijk kenmerk in den samenhang ligt, waardoor de verschillende misdadige handelingen onderling verbonden zijn. Men drong hier dus tevens op het begrip van *voortdoring der misdadige handeling* aan, bijv. de dief eenmaal in de verleiding om te stelen, begaat

(a) ter bereiking van zekere ongeoorloofde doeleinden een misdrijf begaan als middel, om daardoor ongeoorloofd voordeel te doen of anderen te benadeelen, b. v. de koopman die zich valsche maten en gewigten *laat maken* en zich daarvan in honderd gevallen bedient; b) het schenden van den plicht van getrouwheid in eene betrekking, waarmede alle daaruit voortvloeiende volgende handelingen een voortgezet misdrijf uitmaken, b. v. de getrouwde man, die in overspelige betrekking met een andere vrouw leeft; c) wanneer de wet zekere betrekking als misdrijf erkent en de schuldige zich daarin verplaatsende meerdere misdrijven als gevolgen daarvan begaat, bijv. bloedschande; d) wanneer de schuldige een misdrijf des te gemakkelijker pleegt, naarmate de betrekking waarin hij geplaatst is en die hem tot trouw verplichte daartoe aanleiding geeft; alle handelingen in deze betrekking gepleegd zijn dan voortgezette, b. v. diefstal in dienstbaarheid) of in de *besondere Vornahme des Verbrechens* (b. v. een dief komt in eene herberg, sluipt in eene kamer, ontveemdt uit *eene* kast geld, uit eene *andere* een horologie, uit een *derde* kleedingstukken. Wanneer nu drie vreemdelingen in dezelfde kamer wonen en aan A het geld, aan B het horologie, aan C de kleedingstukken toebehooren, dan zal de dief *niet* de straf voor *drie* diefstallen ondergaan, maar voor *éene*, waarbij echter de waarde van het geld, horologie en kleedingstukken te zaamgeteld zullen worden. Evenzoo zal hij, die op een veld van den eenen akker koren, van den aangrenzenden ander koren steelt of in drie tuinen beschadigingen aanrigt, voortgezette diefstal of beschadiging plegen, al blijkt het ook dat de akkers en tuinen aan verschillende eigenaars toebehooren), zie Mittermaier, *Archiv des Crimin. Rechts*, II^{er} Band X (1818), Ueber den Unterschied zwischen fortgesetzten und wiederholten Verbrechen. Zie de voorbeelden bladz. 246—257.

in dezelfde onafgebrokene handeling volgens zijne meening slechts één misdrijf; hij had geen zeker aantal personen op het oog; zoo ook voortgezette vergiftiging, wanneer de dader vergif in meerdere portien verdeelt en dit op verschillende tijdstippen toedient ¹⁾. Maar ook geheel op zich zelf staande misdrijven wettigen het aannemen van voortgezet misdrijf juist dáár, waar het kenmerk van *continuitas actus* niet voorhanden is (bijv. overspel met verschillende personen op verschillende tijdstippen), terwijl andere misdrijven *in de hoogst mogelijke denkbare continuïteit* gepleegd toch geen enkelvoudig voortgezet misdrijf,

¹⁾ Men zie bij ons de zaak C. A. Gunkel, beschuldigd (*Weekblad v. h. Regt* (1859), N°. 2047. 1) van drie vergiftigingen, 1°) die van Julij 1858 door het mengen van arsenicum in jenever; 2°) die van eenige weken later door het mengen van de bruine poeder in de soep, en 3°) die van 4 Jan. 1859 door het mengen van arsenicum in een door hem aan Louise Esbra ter hand gestelde en door hem gekochte leverworst, aan de gevolgen waarvan J. H. Esbra is bezweken (die niet zoo als door den verdediger is beweerd, moeten worden gequalificeerd als poging tot vergiftiging, omdat Louise Esbra, tegen wier leven het gericht was, slechts weinig van de vergiftigde zelfstandigheden heeft gebruikt en daaraan niet gestorven is, — maar integendeel, met het oog op Art. 301 Strafrecht, ten opzichte van den beschuldigde, daarstellen, den volkomen bewezen toeleg op het leven van Louise Esbra, door middel van rattengif en alzoo de volvoerde misdaad van vergiftiging.)

Weekblad N°. 2065. 2. Pleitrede van Mr. D. Léon. Twee cassatiemiddelen voorgesteld.

Weekblad N°. 2074. 1. Bestrijding der cassatiemiddelen door den adv.-gen. Karschoom.

Weekblad N°. 2076. 1. Verwerping van het ingestelde berceep door den Hoogen Raad.

maar een meervoudig, ofschoon gelijk misdrijf daarstellen (bijv. wanneer door *éene* vergiftiging het leven of de gezondheid van vier verschillende personen aangerand wordt, is er een *viervoudig misdrijf* tegen het leven of de gezondheid aanwezig ¹⁾).

Een ander gevoelen omtrent het begrip van *voortduuring* van misdrijf is, dat het alleen dáár aanwezig is, waar de handelingen, die tot volvoering van het beoogde misdrijf ondernomen worden op zich zelve in zulken naauwen Zusammenhang staan, dat daartusschen geen schorsing of stilstand van den misdadiger in het begaan van het bedoelde misdrijf is te bespeuren bijv. hij die eene woning binnentreedt en op de eerste, tweede en derde verdieping steelt of wel de woning binnensluipt, de ontvreemde zaken voortsleept, ze verbergt, terugkeert, nogmaals binnen sluipt en de opgenomen zaken andermaal voortsleept begaat een *voortgezet misdrijf*, terwijl hij, die *heden* op de eerste, *morgen* op de tweede, *overmorgen* op de derde verdieping steelt, drie diefstallen pleegt, want in den tusschentijd verkeerde hij in eenen toestand van volkomen rust, en handelde dus steeds op nieuw en zelfstandig. Maar van den anderen kant kan men met evenveel regt aannemen, dat hij in dien tusschentijd van rust, van geschorste uitvoering zijn oorspronkelijk *misdadig besluit* (tot het plegen van diefstal op heden), tot het begaan

¹⁾ Sander l. c. bladz. 378.

van dien op morgen en overmorgen zich telkens herhaald voornam en andermaal daartoe besloot en derhalve eene in drie deelen gescheiden zelfstandige handeling telkens met een zelfstandig opzet volvoerd heeft ¹⁾. Wat de bestrafing hier aangaat, zal men niet uit het oog mogen verliezen, dat een gedeelte der zedelijke schuld, die bij den eersten diefstal aanwezig was welligt ook tot den tweeden en derden aanleiding gaf ²⁾. — Nadat Mittermaier over de gesteldheid van misdrijf en de wijze van het plegen daarvan had gesproken begreep men, dat het noodzakelijk was, om het voortgezet misdrijf, met het oog op de verschillende soorten van misdrijven te ontwikkelen en het komt mij voor, dat deze manier dan ook de eenig vruchtbare kan zijn, om tot meer bevredigende uitkomsten te leiden. — Voordat ik hiertoe overga verdient het onze aandacht, dat Mittermaier in 1837, ongeveer twintig jaren na zijne eerste verhandeling ³⁾, een nieuw opstel leverde, waarin hij tot het besluit kwam dat tot het kenmerk van voortgezet misdrijf behoort 1°) *Eenheid van misdadig besluit* ⁴⁾ 2°) *Eenheid der handelin-*

1) Sander, l. c. bladz. 379, 381, 382.

2) Zie ook Gratama, l. c. bladz. 594 en 595.

3) Mittermaier, in de *Annalen der Deutschen und ausländischen Crim. rechtspflege* van Hitzig, vervolgd door Demme en Klunge bladz. 7 (über den Begriff fortgesetzter Verbrechen und die Ausstellung desselben in einem Strafgesetzbuche.

4) Zie ook Henke, l. c. I. bladz. 612, 613, die onderscheidt, of door de eerste handeling „die verbrecherische Absicht” bereikt (mislukte

gen 1). Een kenmerk als dat van eenheid van misdadig besluit, geeft ons echter reeds dadelijk aanleiding tot de vraag: Is niet bij elke misdadige handeling een hornieuwd opratten van besluit, gelijk wij boven zagen, evenzeer mogelijk? Voorzigtiger ware het dus geweest, zoo de be-roemde man, gelijk hij vroeger deed, op eenen onderlingen zamenhang der verschillende handelingen had gewezen 2). Daarbij is eenheid van misdadig besluit ook daar moeilij-k te begrijpen, waar eene geheele bende misdrijven pleegt; bij gelijktijdig besluit om twee personen te verkrachten, bij diefstal die dagelijks door iemand gepleegd wordt, om niet van den honger om te komen of om te kunnen ontvlugten. Men heeft het begrip van voortgezet misdrijf, daar het niet op alle soorten van misdrijven paste, verward met het geval, dat er slechts één misdrijf aanwezig was, dat uit meerdere handelingen bestond; een geval dat door latere criminalisten o. a. Krug 3),

poging tot moord later door moord gevolgd) en of dit niet het geval is (overspelige omgang).

1) Es gehört zu dem fortgesetztem Verbrechen 1º) Eine Einheit des verbrecherischen Entschlusses, *in so fern* in Ansehung aller verbrecherischen Akte doch nur eine Willensbestimmung da ist, welche alle einzelnen akte erzeugt und gleichsam als vom Anfange an darauf gerichtet erscheint. Es is aber auch eine Einheit der Handlungen nothwendig in so fern alle nur die fortschreitende im innern Zusammenhang stehende Entwicklung des nämlichen Entschlusses sind.

2) Krug, l. c. bladz. 14.

3) Krug, l. c. bladz. 17 waartoe dan de gevallen der *culpa dolo determinata* behooren en wanneer uit eene culpose handeling meerdere

Schwarze ¹⁾, John ²⁾, Köstlin ³⁾ scherp van het voortgezet misdrijf wordt afgescheiden. — De duidelijkheid der definitie van Mittermaier laat ook nog wel iets te wenschen over. Uitdrukkingen als „*Willensstimmung*,” „*die fortschreiteude im innern Zusammenhange stehende Entwicklung des nämlichen Entschlusses*” zijn vrij onbestemd en bakenen de grenzen van het voortgezet misdrijf niet af. Men zou alligt tot de ongerijmdheid kunnen geraken, dat hij, die om van een rijken oom te erven besluit diens kinderen allen te vergiftigen, en dit achtereenvolgens uitvoert, slechts één misdrijf pleegt! — Met *Identität der Verbrecherischen Handlungen* zal zeker wel geene eenzelveheid maar *volkomen gelijkheid* bedoeld zijn, anders toch komt men tot de ongerijmdheid, dat hij, die uit denzelfden kelder met dezelfde middelen, volgens hetzelfde voornemen twee malen wijn steelt slechts één misdrijf pleegt, terwijl zijne misdaad dubbel zou zijn, wanneer hij

regtskrenkingen zijn ontstaan bijv. wanneer iemand ergens rattekruid laat staan en verschillende personen daarvan gegeten hebben; wanneer A (hetzij dolose hetzij eulpose) B van de trappen werpt en deze in zijnen val eenen derde doodlijk gekwetst heeft.

¹⁾ Schwarze, l. c. bladz. 23 en 39 let hier meer op eenen *bepaalden en ondeelbaren dolus* bijv. wanneer iemand zijn eigen huis in brand steekt, om de waarborgmaatschappij te bedriegen.

²⁾ John, l. c. bladz. 17, 29, 30, 96, 98.

³⁾ Köstlin, l. c. bladz. 889, 890, waar hij ook vermeldt, dat Roszhirt alleen zulk verschil niet wil aannemen.

bij zijne tweede komst in den kelder zich ongelukkig aan andere voorwerpen vergrijpt ¹⁾).

Krug bekent bij de bepaling van het begrip van voortgezet misdrijf den knoop ook nog niet te kunnen doorhakken, omdat het beginsel van opeenstapeling van straffen nog niet uit de Wetgeving gebannen is en plaats gemaakt heeft voor dat van verzwaring ²⁾. Hij stelt als voorwaarde voor het voortgezet misdrijf eene *meerderheid van handelingen*, en wel *meerdere handelingen, waardoor de strafwet meermalen geschonden wordt*, die dus minstens als eene meerderheid van misdrijven kunnen gedacht worden ³⁾. Daar waar de wet de handelingen reeds één verklaard heeft kan men niet van voortgezet misdrijf spreken. Het leidend beginsel voor de bepaling van het begrip van voortgezet misdrijf is gelegen in de eenheid van beoordeeling. Men vrage: Onder welke voorwaarden kan eene meerderheid van misdadige handelingen juristisch als een misdrijf beschouwd worden? De samenhang der verschillende handelingen mag niet alleen *door tijd en ruimte* bepaald zijn (bijv. dáár zal men bezwaarlijk voortgezet misdrijf kunnen aannemen, waar iemand 's nachts een vreemd huis binnensluipende om diefstal te plegen, in den slapenden eigenaar een vijand ontdekt, dien hij reeds sedert lang

¹⁾ Zie Gratama, l. c. bladz. 603, 604.

²⁾ Zie beneden bladz. 10.

³⁾ Vergelijk hierbij Mittermaier ad Feuerb., *Lehrb.* § 127 en § 128.

uit den weg wilde ruimen, hem doodt en den diefstal ten uitvoer brengt) maar zij moet ook op den *wil*, op *het besluit* zien. Gelijkzijdigheid is bij dezen laatstbedoelden zamenhang nog niet altijd een vereischte tot het begrip van voortgezet misdrijf (bijv. meerdere personen die onderling afspreken om eene reeks van diefstallen te be- gaan, al hebben ze ook tijd en plaats vooraf bepaald). De zamenhang tusschen de besluiten moet zoodanig zijn, dat het besluit tot het eene misdrijf eenigzins dat tot het andere in zich bevat. Zulk een inwendige zamenhang kan slechts in de betrekking van *oorzaak en gevolg* of van *doel en middel* worden gevonden. Dit verband is viervoudig : 1°) het eene misdrijf is *voorbereiding* tot het andere; 2°) het tweede is *gevolg* van het eerste; 3°) de gezamenlijke misdrijven zijn middelen tot een gemeenschappelijk *doel*; 4°) zij openbaren zich als gevolgen eener gemeenschappelijke *oorzaak* of van eene en dezelfde drijfveer ¹⁾. Binnen dit gebied moet zich het begrip van voortgezet misdrijf bewegen. Dit verband kenschetst den zamenhang, de voorwaarde tot het aannemen van eenheid tusschen de verschillende handelingen. Men heeft tegen de uitdrukkingen door Krug gebezigd ook weêr grieven ingebracht, die ik hier korthedshalve stilzwijgend voorbijga ²⁾. Bij

¹⁾ Krug, l. c. bladz. 15, 16, 18—21, 26—40.

²⁾ Schwarze, l. c. bladz. 25 (tegen gemeenschappelijk doel en gemeenschappelijke drijfveer), bladz. 26 (tegen Folge, Bewusstsein,

misdrijven tegen den eigendom zal men van voortgezet misdrijf mogen spreken, wanneer bewezen is, dat de dader zijne handelingen als bestanddeelen van een welberaamde eenheid heeft ondernomen en Krug komt zoo tot het besluit: Heeft de misdadiger zich de begane diefstallen als *afzonderlijke* misdrijven of als *éene* onderneming voorgesteld? Hoe meer dit laatste het geval is, des te meer zal er ook reden zijn om van het cumulatiebeginsel af te wijken en de straf te verzachten. Het voornemen tot het eerste misdrijf omvat dan reeds eventualiter dat tot het andere (bijv. wanneer de dief eenen valschen sleutel of looper vervaardigd heeft, om in eene en dezelfde bewaarplaats te stelen ¹⁾).

Köstlin brengt het voortgezet misdrijf tot den concursus successivus homogeneus ²⁾ en eischt Eenheid van Voorwerp naast Eenheid van Besluit in de omschrijving van het begrip van voortgezet misdrijf. Legt men het er op eenmaal op toe om eene geheele familie te vermoorden, om met meerdere vrouwen overspel te plegen, dan begaat men geen voortgezette moord, geen voortgezet overspel. Maar wel is een voortgezet misdrijf aanwezig, wanneer iemand met valsche maten en gewigten voortdurend bedrog pleegt, wanneer een bediende uit de geldkas van zijnen meester,

Continuität), bladz. 29 (tegen Nebenzweeke). Zie hierbij Krug, l. c. bladz. 42—45, 47, 48—51.

¹⁾ Zie Krug l. c. ter aangehaalde plaatse.

²⁾ Zie beelden bladz. 5 en 7.

waarh en hij zich eens en voor altijd den toegang gebaad heeft, meermalen iets ontvreemdt. Hier moet het begrip van voortgezet misdrijf verduidelijkt worden. Verder wijst hij nog op die misdrijven, waarbij de handeling ook nog zoo dikwijls herhaald, het voorwerp van het misdrijf (bij overspel bijv. de heiligheid der echtverbintenis) niet in omvang doet toenemen; zoo ook praevaricatie van een advocaat tegen zijn cliënt; het vertoonen van een valschen pas bij verschillende ambtenaren. Het is hier zaak, tusschen voortgezet en herhaald misdrijf w l te onderscheiden ¹⁾).

Bij Schwarze ²⁾ vinden wij de meening verdedigd, dat het kenmerk van voortgezet misdrijf niet in de eenheid van besluit ligt maar dat het alleen de Ondeelbaarheid van Voorwerp is, waardoor de juridische eenheid der meerderheid van misdrijven bepaald wordt. In de praktijk, zegt

¹⁾ Köstlin l. c. bladz. 873 *fortgesetztes Verbrechen* i. e. die aus *Einem Entschlusse* hervorgehende successive Wiederholung eines Verbrechens in Beziehung auf *ein Object*, das unabhängig vom Willen des Handelnden für sich *eine objective Einheit* bildet; — bladz. 893 *Fortsetzung* is dan aan te nemen, sobald an dem Gegenstande der Handlung eine solche Qualität sich findet, dasz es glaublich gefunden werden kann, der Thäter habe *die verschiedene Akte* in die *Einheit eines Entschlusses* zusammengefasst, d. h. nur dann, wenn das Object auch unabhängig von dem subjectiven Belieben des Thäters für sich ein Ganzes bildet, nicht aber wenn die Vorstellung einer solchen Totalität nur in der Willkühr des Thäters begründet ist. Zie verder bladz. 891 en 892.

²⁾ L. c. hladz. 35 sqq.

hij, vraagt de regter niet, of bij den eersten misdadigen bijslaap de overspelers beide aan herhaling van het feit dachten; in de praktijk neemt de regter geen nieuwe overspelige betrekking aan, maar vergenoegt zich met het bestaan van het feit van herhaald overspel en vraagt hij niet, of bij de laatste misdadige handeling eene voortzetting te bespeuren is. Eene voortdurende betrekking (vergelijk het „dauerndes Verhältnisz” van Mittermaier) is niet altijd voorhanden ¹⁾. Niet gelijk bij Krug beslist eenheid van doel of drijfveer, maar de Eenheid van opzet, waardoor de gezamenlijke handelingen zich voordoen als de uitvoering bij gedeelten van een en hetzelfde misdrijf.

Bij diefstal is het onverschillig of de gestolene voorwerpen aan *een* of *meer* personen toebehooren. De dief, die ééne aan meerdere personen toebehoorende zaak ontvreemdt, begaat slechts *één* diefstal. Zijn opzet is in beide gevallen dezelfde. — Na de grieven tegen Eenheid van Voorwerp en bij vele misdrijven die tegen Eenheid van Besluit ontwikkeld te hebben, wil hij de ontvreemdingen bij gedeelten beperken tot de gevallen, waarin iemand eene en dezelfde zaak wegens haar zwaarte, grootte, natuur; eigen zwakte van ligchaamgestel of uit vrees om ontdekt te worden, bij gedeelten achtereenvolgens, maar in onafgebroken voortdurend bedrijf ontvreemdt, zonder welke de enkele diefstallen niet tot *één* zamensmelten.

¹⁾ Zie hierbij Krug l. c. bladz. 52.

Zulke handelingen kunnen verder alleen door de voortdoring tot *één* misdrijf vereenigd worden, wanneer ze volgens haren aard en wegens het opzet dat er aan ten grondslag lag zulk eene vereeniging toelaten (diefstal en manslag zijn bij hem dan twee misdrijven).

Onder Ondeelbaarheid van Voorwerp verstaat Schwarze ¹⁾ zulk een toestand, waarin het voorwerp der regtschennis reeds bij het plegen der eerste misdadige handeling volkomen beledigd is, derwijze, dat de latere misdadige handelingen wel den omvang van de reeds bestaande overtreding uitbreiden, en hiermede de strafbaarheid binnen de grenzen der strafmaat verhoogden, maar niet als zelfstandige nieuwe overtredingen zich openbaren. Een gedeeltelijke schending laat zich hier niet denken. Zoo is bij overspel en diefstal in dienstbaarheid de *trouw*, bij verzet tegen de grogtsdienaren door eenen gevangene de *verschuldigde gehoorzaamheid* geheel geschonden. Waar nu die Ondeelbaarheid van Voorwerp niet aanwezig is bestaat er geen voortgezet misdrijf maar reële zamenloop of eene uitvoering bij gedeelten van hetzelfde misdrijf. Bij misdrijven tegen de *gezondheid*, de *eer*, de *vrijheid* is zulk eene Ondeelbaarheid van Voorwerp niet voorhanden ²⁾. Beschadiging van de gezondheid is herstelbaar en kan voortdurend zelfstandig herhaald worden. Berooving der vrij-

¹⁾ I. c. bladz. 56 sqq.

²⁾ Schwarze I. c. bladz. 59 sqq.

heid kan opgeheven en in baren normalen toestand hersteld worden. Ook de eer kan nimmer derwijze beleedigd worden, dat latere benadceeling reeds in de vroegere zou opgesloten zijn. Nadat Schwarze nog verschillende misdrijven besproken ¹⁾ heeft, komt ook hij tot het besluit, dat alleen eene naauwkeurige beperking, voorwaarde tot de vaststelling van het begrip van voortgezet misdrijf kan zijn ²⁾. — Na hem gaf John eene verdeeling der misdrijven in *rechtsverletzende*, *gefährliche* en *unsittliche Handlungen*, waarbij het regt, de zekerheid en de zedelijkheid „*Angriffsobjecte*” ³⁾ zijn. Eerst ontwikkelt hij het begrip van *één misdrijf* ⁴⁾, (waarvan Einheit der Handlung, Absicht, Verletztes Recht de criteria zijn), gaat dan over tot de species daarvan, het voortgezet misdrijf en geeft de volgende definitie ⁵⁾: Das fortgesetzte Verbrechen ist ein

¹⁾ Diefstal in dienstbaarheid, herhaalde tevondelinglegging, herhaalde verkrachting, vrijwillige ontucht (van den voogd tegenover den pupil, van den gevangenebewaarder jegens de vrouwelijke gevangenen, van den weesvader jegens meerdere jonge kinderen), misbruik van vertrouwen, muntvervalsching, bedriegelijke bankbreak, bedrog, aanmatiging van namen, titels, bedieningen, onderschrijving van een kind.

²⁾ Over het Voortgezet Misdrijf hij medepligtigheid zie men bladz. 71—74; over het verschil tusschen de criminalisten of het ook bij *culpose* handelingen kan plaats hebben bladz. 74 en 75.

³⁾ Over *Angriffsobject* (= het veronderde *Zweck*) zie men Osenbruggen l. c. I, bladz. 18, 19, 124, 126 en 137.

⁴⁾ John l. c. bladz. 9 en 17.

⁵⁾ Ibidem bladz. 23.

Verbrechen (bladz. 17) dessen Angriffsobject ein theilbares Recht ist (bladz. 22) und dessen Handlung (bladz. 3, 13 (noot), 17, 22, 23) mehr als eine rechtsverletzende Thätigkeit enthält (bladz. 23 en 35) ¹⁾.

Nadat Trefurt, Sander, Hälschner, von Wor-nigen, Dietz, v. Buri, Kraushaar ²⁾ en Geszler zich naast de door mij vermelde Feuerbach, Henke, Marezoll, Mittermaier, Krug, Köstlin, Schwarze, John beijverden om het begrip van voortgezet misdrijf te bepalen en men het in deze eeuw daar-omtrent nog niet eens is geworden, vinden wij echter in de Strafwetboeken van Wurtemberg ³⁾, Brunswijk ⁴⁾,

¹⁾ Wat de bestraffing betreft zie men aldaar bladz. 32. Voor de Casuïstiek, geput uit Goldammer's en Temme's *Annalen*, bladz. 38—61.

²⁾ Zie het gevoelen van Kraushaar, meer voor een Leer- dan Wetboek geschikt, vermeld bij von Kräwel, *Entwurf nebst Gründen zu dem allgemeinen Theile eines für ganz Deutschland geltenden Strafgesetzbuchs*, bladz. 178 en 179.

³⁾ Art. 122 Sind mehrere strafbare Handlungen derselben Art nur als ein fortgesetztes Verbrechen zu betrachten, so sollen zwar die einzelnen Handlungen zusammen als ein Einziges Verbrechen bestraft werden, jedoch so, dass die Strafe innerhalb der im Gesetz bestimmten Grenzen erhöht und erforderlichen Falles durch gesetzlich erlaubte Zusätze geschärft wird.

⁴⁾ § 56 Wenn die verschiedenen strafbaren Handlungen die Uebertretungen desselben Strafgesetzes enthalten und entweder in Beziehung auf dasselbe dauernde Verhältnisz begangen oder als die fortschreitende Ausführung desselben Entschlusses zu betrachten sind, so sind diese verschiedene Gesetzübertretungen nur als ein Verbrechen zu bestrafen.

Hessen ¹⁾, Hannover ²⁾, Baden ³⁾, Thuringen ⁴⁾ melding
gemaakt van het voortgezet misdrijf en eene proeve van

1) Art. 111 en 112 *Mehrfache* Uebertretungen des *nämlichen* Strafgesetzes durch Handlungen, welche zusammen als Ausführung des *nämlichen* auf ein bestimmtes Verbrechen gerichteten *Entschlusses* erscheinen, ebenso *mehrfache* Uebertretungen des *nämlichen* Strafgesetzes, welche als Folgen der *nämlichen fahrlässigen Handlung* zu betrachten sind werden als Bestandtheile oder Fortsetzungen *einer und derselben* That angesehen *und als ein einziges* (fortgesetztes) Verbrechen bestraft.

2) Art. 101 Wenn mehrere auf einander folgende strafbare Handlungen derselben Art entweder nur als fortschreitender Ausführung eines und derselben verbrecherischen Beschlusses an zu sehen oder in Beziehung auf das *nämlich* dauernde Verhältnisz begangen oder nur als Bestandtheile und Stufen einer und derselben That zu betrachten sind, so werden die einzelnen Handlungen zwar nur für eine einzige That gerechnet.

3) Art. 180 *Mehrfache* Uebertretungen des *nämlichen* Strafgesetzes durch Handlungen, welche zusammen als Ausführung des *nämlichen*, auf ein bestimmter Verbrechen gerichteten *Entschlusses* erscheinen, und eben so *mehrfache* Uebertretungen des *nämlichen* Strafgesetzes, welche als Folgen der *nämlichen fahrlässigen Handlung* zu betrachten sind, werden als Bestandtheile oder Fortsetzungen *einer und derselben* That angesehen und als ein einziges (fortgesetztes) Verbrechen bestraft, wobei zwar die Fortsetzungen und deren Zahl als Grund *erhöhter Strafbarkeit* in Betracht kommen, jedoch das höchste Masz der auf das Verbrechen gesetzten Strafe *niemals überschritten* werden darf.

4) Art. 51 Wurde von dem Verbrecher dasselbe Verbrechen *mehrfach* in Beziehung auf ein dauerndes Verhältnisz begangen, oder erscheinen die *mehrfachen* Uebertretungen desselben Strafgesetzes als fortschreitende Ausführung desselben *Entschlusses*, oder als Bestandtheile einer und derselben That, so sind die *mehrfachen* Uebertretungen nur als ein einziges Verbrechen zu bestrafen, die Fortsetzungen desselben und ihre Zahl jedoch als Grund *höherer Strafbarkeit* zu betrachten.

bepaling van het begrip en de bestraffing dier handelingen. Hoewel onze Wetgeving ¹⁾ zich van zoodanige bepaling

¹⁾ Zie over onze wetgeving de Wal en Gratama II. cc. Zie tevens Nieuwe Bijdragen tot R. en W. (Regtsgeleerd Bijblad Dl. XVI 1864 bladz. 12) zaak van J. A. van Maarseeven door het Prov. Hof van Noord-Holland (4 Nov. 1862) schuldig verklaard aan inzetting, aanvoeging of overbrenging van Rijksstempelwerken van gouden en zilveren werken in, van of op andere werken dan die waaraan zij oorspronkelijk zijn aangebragt — veroordeeling tot tuchthuisstraf van 6 jaar, met verbeurdverklaring der in beslag genomen kettingen en solidair in de kosten met nog een medebeschuldigde.

Bestrijding der Cassatio-middelen door den Advocaat-Generaal Karseboom (5 en 27 Januarij 1863 bladz. 19—21 waar men omtrent de qualificatie van het hier in concreto aanwezig voortgezet misdrijf leest: „Er is hier een *voortgezet* misdrijf, namelijk een misdrijf van *denzelfden aard*, *herhaaldelijk* gepleegd door *dezelfde* personen, met *hetzelfde* misdadige oogmerk jegens *denzelfden* persoon; de bedoeling ligt reeds in het woord *voortgezet* (continuatum) en in de *herhaling*; die voortzetting, die *herhaling* (en dan moet men wel aannemen, dat er reeds *iets volledig*s bestaat om te kunnen herhalen) doet, volgens den *juxta facti*, denken aan het *delictum continuatum*; niet aan een *delict* van dien aard, *gevormd* door al de *onderscheidene feiten*, waarvan slechts *een*, gelijk bij het bekende *habituellment*, geen misdrijf zou opleveren, waaraan een feit welligt slechts behoefde te ontbreken, om te maken, dat het andere geen misdrijf was; hiervan blijkt *in casu* niets.”

Zie bladz. 24—29 de verwijzing naar het Prov. Hof te Utrecht (Arrest v. Veroord. bladz. 27 „Overwegende, dat hoewel niet bewezen is kunnen worden, op welke tijden en dagen, en hoeveel malen het misdrijf door de beschuldigten is gepleegd, echter bewezen is, dat eerst omstreeks 1854 die misdadige practijken op de fabriek zijn aangevangen, zoodat de strafvordering te dier zake in geen geval is verjaard en dat, terwijl die feiten eene reeks van gelijksoortige bedrijven vormen, gepleegd ter uitvoering van hetzelfde misdadig voornemen; alle welke elkander

heeft onthouden, zal men echter vele der door onze
duitsche naburen behandelde gevallen onder Art. 130. 3
Wetboek v. Strafv. kunnen terugbrengen, waar misdrijven
geacht worden zamenhangende te zijn, wanneer zij door
ééne persoon begaan zijn (de eerste en tweede alinea
spreken van misdrijven in zamenhang gepleegd door *ver-
schillende* personen) met het oogmerk om zich de middelen
te verschaffen tot het plegen van een ander misdrijf, of
de uitvoering daarvan te bevorderen of wel om zich
togen de straf van een ander misdrijf te beveiligen.

opgevolgde, zamenhangende en gelijksoortelijke handelingen, die allen
op dezelfde wijze en door dezelfde middelen zijn volvoerd, als één
zamenhangend feit zijn te beschouwen en één voortgezet misdrijf daar-
stellen", enz.) Zie bladz. 33 v. Maarseeven weder in cassatie;
zijn eisch, na conclusie van den Adv.-Generaal Karseboom, door
den Hoogen Raad verworpen.

best beschaffen, und man sollte sich bei der
 Auswahl solcher Bekleidungsgegenstände
 Wellen- u. Strick-Kammern bevorzugen, wenn möglich
 gerade weiche Kammerungsstoffe zu wählen, wiewohl es dem
 Geschmack überlassen ist, ob man lieber ein
 gebleichtes oder ein gefärbtes Gewebe wählt.
 Einmalige Wäsche ist dem Gesundheitlichen
 zu empfehlen, und die Wäsche soll nicht
 zu heiß gebleicht werden, da sonst die
 Fasern zu sehr geschwächt werden.

Die Wäsche soll nicht zu heiß gebleicht
 werden, da sonst die Fasern zu sehr
 geschwächt werden. Die Wäsche soll
 nicht zu heiß gebleicht werden, da
 sonst die Fasern zu sehr geschwächt
 werden. Die Wäsche soll nicht zu
 heiß gebleicht werden, da sonst die
 Fasern zu sehr geschwächt werden.

Die Wäsche soll nicht zu heiß gebleicht
 werden, da sonst die Fasern zu sehr
 geschwächt werden. Die Wäsche soll
 nicht zu heiß gebleicht werden, da
 sonst die Fasern zu sehr geschwächt
 werden. Die Wäsche soll nicht zu
 heiß gebleicht werden, da sonst die
 Fasern zu sehr geschwächt werden.

STELLINGEN.

I.

Creditor prior jure offerendi adversus secundum uti potest.

II.

Non facio cum Antonio Fabro et Glück (E. d. P. II, 387), impuberem emancipatum ante arrogatorem defunctum petitionem quartae Divi Pii transmittere heredibus.

III.

Non facio cum ill. Vangerow (Lehrbuch der Pandekten I, bladz. 635) actionem de tigno juncto tantum de furtivo dari, neque cum Husekio (Comm. ad leg. XII tab. de tigno juncto) furem tantum in duplum conveniri posse.

IV.

De crediteuren, wier schuldenaar eene erfenis ten hunnen nadeele verworpen heeft, kunnen hun regt niet na de vijf jaren uit Art. 1107 B. W. doen gelden.

V.

De verkwister en niet zijn curator kan de regtsvordering tot ontkenning van een kind instellen.

VI.

De houder eener assignatie heeft tegen den acceptant eene regtsvordering.

VII.

Ook na faillissement van een betrokkene kan een wissel nog geëndosseerd worden.

VIII.

De schuldeischer eener nalatenschap, die onder voorregt van boedelbeschrijving aanvaard is, mag beslag leggen onder den schuldenaar van diezelfde nalatenschap.

IX.

Poging tot bigamie is volgens den Code Pénal strafbaar.

X.

Eene omschrijving van het begrip van voortgezette misdrijven in onze wet is af te keuren.

XI.

Bij de bestraffing van zamenloop van misdrijven verdient het beginsel van verzwaring de voorkeur boven dat van opeenstapeling of verhooging der straf.

XII.

De uitsluiting der godsdienstleeraars van de volksverteenwoordiging is willekeurig.

XIII.

Eenzame opsluiting verdient de voorkeur boven de gemeenschappelijke.

XIV.

Eene verdeling van den grond in uitgestrekte landgoederen is nadeeliger voor de algemeene welvaart dan versnippering van den grond.

XV.

Het is niet wenschelijk, dat bij ons te lande het werken der kinderen in de fabrieken bij eene wet beperkt worde.

XVI.

Staatsarmenzorg verdient de voorkeur boven die van corporatiën.

ERRATUM.

Bladz. 77 regel 10 v. boven staat: *moeten dus*, lees:
moeten dus niet, gelijk sommigen beweren.

